

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Význam prevence a resocializace v trestání mládeže

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Miroslava Kejdová CSc.

Vypracovala:

Bc. Natálie Doffková

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Význam prevence a resocializace v trestání mládeže“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno, 16.3.2009

.....

Bc. Natálie Doffková

Poděkování

Děkuji paní *JUDr. Miroslavě Kejdové CSc.* za podnětné rady a cenné připomínky, které mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Bc. Natálie Doffková

ÚVOD	6
1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	8
1.1 MLADISTVÍ	8
1.2 DELIKVENCE	9
2. CHARAKTERISTIKY A FORMY KRIMINALITY MLÁDEŽE	11
2.1 CHARAKTERISTICKÉ RYSY KRIMINALITY MLÁDEŽE	11
2.1.1 PŘÍČINY KRIMINALITY MLÁDEŽE	14
2.2 TYPICKÉ FORMY KRIMINALITY MLÁDEŽE	16
3. PRÁVNÍ ASPEKTY KRIMINALITY MLÁDEŽE	21
3.1 CHARAKTERISTIKA PRÁVNÍ ÚPRAVY ZÁKONA Č. 218/2003 SB., O SOUDNICTVÍ VE VĚCÍCH MLÁDEŽE	21
3.1.1 DŮVODY A VÝCHODISKA ÚPRAVY	21
3.1.2 ÚČEL ZÁKONA 218/2003 SB.	22
3.2 ZÁKLADNÍ ZÁSADY TRESTÁNÍ DĚTÍ A MLADISTVÝCH	24
3.3 ZÁKON O PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBĚ	28
3.4 AKTUÁLNÍ TRESTNĚ - POLITICKÉ PŘÍSTUPY UPLATŇOVANÉ VŮČI MLÁDEŽI	34
3.5 VĚKOVÁ HRANICE TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI	35
4. ZÁKLADNÍ FORMY INTERVENCE	37
4.1 OCHRANNÁ VÝCHOVA, ÚSTAVNÍ VÝCHOVA A VĚZENÍ	37
4.1.1 OCHRANNÁ VÝCHOVA	37
4.1.2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	38
4.2 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA V PROCESU TRESTÁNÍ MLADISTVÝCH	41
4.2.1 PILÍŘE PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY	42
4.2.2 PROBACE	43
4.2.3 MEDIACE	44
5. VÝZNAM PREVENCE A RESOCIALIZACE	47
5.1 DRUHY PREVENCE KRIMINALITY	48
5.1.1 PREVENCE KRIMINALITY S OBSAHOVÝM ZAMĚŘENÍM	48
5.1.2 PREVENCE KRIMINALITY DLE OKRUHU ADRESÁTŮ	50
5.2 PREVENCE KRIMINALITY MLÁDEŽE NA CELOSTÁTNÍ ÚROVNI	53
5.3 PREVENCE KRIMINALITY NA MÍSTNÍ ÚROVNI	57

6. ŠETŘENÍ	60
6.1 CÍLE ŠETŘENÍ	60
6.2 SPECIFIKACE PROJEKTU „ZMĚNIT SMĚR“	61
6.3 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO SOUBORU	63
6.4 METODA ŠETŘENÍ	63
6.5 VÝSLEDKY A ZÁVĚR ŠETŘENÍ	66
<i>6.5.1 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ</i>	<i>66</i>
<i>6.5.2 ZÁVĚR ŠETŘENÍ</i>	<i>71</i>
ZÁVĚR	73
RESUMÉ	75
ANOTACE	76
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	77
SEZNAM SCHÉMAT	81
SEZNAM SYMBOLŮ A ZKRATEK	82
SEZNAM PŘÍLOH	83

Úvod

*„Je lépe zločinu předcházet,
než ho trestat.“*

(Cesare Beccaria ,1764)

Obecná praxe posledních let u nás i v zahraničí ukazuje, že delikvence a kriminalita mládeže je patologický jev, jeden z nejzávažnějších, který v posledních letech narůstá. Především značně alarmujícím prvkem je neustále zvyšující se brutalita jednotlivých trestných činů u pachatelů do 18 let věku. Tento fakt je významně ovlivněn současným vývojem společnosti, ve kterém jedinec vyrůstá. V první řadě to jsou společenské a ekonomické problémy, mezi které patří vysoká rozvodovost, nesprávná výchova dítěte, vysoká nezaměstnanost a rozdílnost ekonomického zázemí rodin. Dalšími problémy jsou vnější vlivy, které na jedince působí. Mezi tyto patří rozvoj terorismu, válečných konfliktů, snižování úrovně životního prostředí, působení extrémistických skupin a rozvoj drogové závislosti. Všechny tyto negativní jevy narušují morální základy společnosti a významně tímto zasahují při vývoji a dospívání mládeže.

Dospívání je nejdůležitějším obdobím ve vývoji jedince. V období dospívání ovlivňuje jeho chování prostředí ve kterém žije, ale současně dochází k psychickým, sociálním a mravním změnám, které mohou delikventní chování zapříčinit. Úkolem společnosti je nalézt způsob jak předejít (prevencí) delikventnímu chování, ale především se také zaměřit na resocializaci mladistvého, což je jednodušší než v období dospělosti.

Při řešení tohoto problému je nutné se zabývat příčinou, vznikem, ale zejména řešením tohoto delikventního chování.

Důležitost problému delikventního chování mládeže je dána i tím, že s účinností od 1.1. 2004 funguje zvláštní právní norma zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže.

Náplní mé diplomové práce je delikvence a kriminalita mladistvých, její typické formy a příčiny, významy předcházení a znovuzачlenění mladistvého do společnosti při spáchání trestného činu.

Téma diplomové práce *Význam prevence a resocializace v trestání mládeže* jsem si vybrala nejen z důvodu svého zájmu o tuto problematiku, ale zejména pro jeho specifiku.

Diplomová práce je rozdělena do kapitol, a to na dvě základní části – teoretickou a praktickou.

V teoretické části se budu zabývat vymezením základních pojmů, charakteristikou, formami a příčinami kriminality mládeže. Současně zmiňuji právní aspekty kriminality mládeže upravené zákonem č. 218/2003 Sb. a základní formy zásahů při trestání mládeže. Na závěr teoretické části se budu zabývat významem prevence a resocializace trestání mládeže, úrovní preventivních aktivit a způsobem organizování prevence kriminality v České republice.

Náplň empirické části bude tvořit kvalitativní technika šetření formou řízeného rozhovoru, cíle, hodnocení a závěry provedeného zjištění mezi účastníky programu. Analýzou výzkumu zhodnotím funkčnost daného projektu.

Cílem diplomové práce je objasnit problematiku delikvence mládeže a význam fungování preventivních a resocializačních programů.

1. Vymezení základních pojmů

V této kapitole definuji základní pojmy „mladiství“ a „delikvence“.

1.1 Mladiství

Pojem mladiství označuje osoby, které překročily patnáctý rok věku a jsou s jistým omezením před zákonem odpovědné. Do skupiny mladistvých zařazujeme i osoby uvedeného věku, ale zbavené právní odpovědnosti. Užíváním termínu mladiství je na místě i tehdy, když jde o jedince, který v důsledku soudního rozhodnutí předčasně nabytí zletilosti (např. při povolování sňatků).[7]

Obecná (plná) trestní odpovědnost mladistvých nastává den následující po dni, ve kterém osoba dovršila osmnáct let věku. Na trestání mladistvých se vztahuje zvláštní ustanovení i zvláštní způsob řízení, dokud pachatel nepřekročí devatenáctý rok svého věku.[15]

Definice osoby mladistvého je ustanovena v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, jako osoba, „*kteřá v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku*“.¹

Ve srovnání s právními úpravami ostatních států Evropské unie nalezneme zejména značné odlišnosti v určení dolní věkové hranice trestní odpovědnosti např. SRN, v Rakousku, Slovinsku je to 14 let, ve Francii, Polsku 13 let, Švédsku, Norsku 15 let, v Portugalsku 16 let apod. Horní hranice je zpravidla spojena s dovršením 18 let tedy s věkem, kdy v řadě států dochází k nabytí zletilosti. [4]

¹ Zákon č. 218/2003 Sb., §2 písm.d) o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

1.2 Delikvence

Pojem delikvence, byl pojmem původně právnickým, v poslední době však zakotvil nejen v sociálních vědách, ale také již v modernějších učebnicích psychopatologie. Je jím označováno antisociální chování, které může být spojeno s právními důsledky. Delikvencí se zpravidla rozumí mírnější porušení právních nebo morálních norem, zejména dětmi nebo dospívajícími. Pro závažné přestupky a trestné činy se používá u dospělých osob pojem kriminalita. [3]

Dle Matouška a Kroftové je pojem delikvence „širší než je případná kriminalita, protože zahrnuje i skutky, které nejsou trestnými resp. kriminálními činy, kdy se jedná o různé závadové, protispoločenské jednání, byť trestnými normami jako takové nepostižitelné, a to například pro nízký věk pachatele“².

Další definice delikvence vycházejí z názoru, že jedinec se nezvnitřnil s normami a zákazy platnými ve společnosti a že se neidentifikoval s hodnotami rodičů a vychovatelů a vyhledává uspokojení svých potřeb na úkor reality a morálky. Hovoříme o tzv. slabosti superega, tedy jako o nedostatku ve funkci svědomí jedince.[3]

Někteří psychologové (A. Bandura a R. Walter) definují delikvenci jako agresi obrácenou navenek, proti společenským normám, proti autoritě rodičů a vychovatelů či proti dalším osobám. [3]

² Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*, 1.vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2
strana 32

Delikvenci rozdělujeme na **juvenilní delikvenci** a **delikvenci dětskou**.

Juvenilní delikvence je chápána jako provinění jedince ve věku od patnácti do osmnácti let. Přestupky proti právním normám u dětí do patnácti let hodnotíme jako antisociální chování. [18]

Charakteristické znaky delikvence mladistvých:

- recidivismus, tzn. časté opakování trestné činnosti
- trestná činnost je páchána v partě, často pod vlivem alkoholu a návykových látek
- agresivita a násilí, které jsou průvodním jevem těchto i jiných trestných činů

S pojmem dětská delikvence spojujeme jednání desetiletých a starších dětí, kdy se rodiče i učitelé setkávají již dříve s výraznější neposlušností, s vypočítavou lhavostí, se vzdorovostí a nekritičností k vlastním chybám. Tyto děti často ubližují svým vrstevníkům a páchají drobné krádeže. [2]

2. Charakteristiky a formy kriminality mládeže

Česká společnost procházela v devadesátých letech minulého století bouřlivým vývojem. Ve společnosti přinášející ideje, iluze, deziluze, podnikatele, nezaměstnané, bezdomovce vstupuje do společnosti nová generace mládeže. Přizpůsobování se novým podmínkám má u starších generací charakter resocializace, u mládeže jde o socializaci. Poznáním mládeže, poznáme i to, co ji utvářelo, poznáváme tím společnost a především sami sebe.

2.1 Charakteristické rysy kriminality mládeže

„Kriminalita se řadí z celospolečenského hlediska k fenoménům, kterým se společnost prostřednictvím nástrojů výkonu veřejné moci snaží právními, morálními a společenskými normami bránit. Kriminální projev je definičními znaky trestních norem charakteristický jako čin, jehož stupeň nebezpečnosti je pro společnost takový, že vyžaduje ochranu normami trestního práva“.³

V průběhu devadesátých let se vývoj kriminality v České republice velmi přiblížil podobě kriminality ve vyspělých zemích a tímto došlo k podstatným kvalitativním i kvantitativním změnám. Tyto změny se projevují v obecné kriminalitě (majetkové, násilné, mravnostní), vzrůstu pouliční kriminality (vloupání, krádeže, vandalismus), vzrůstu počtu domácího násilí (týrání, zneužívání dětí), brutality a bezohlednosti. Současně nastupuje mezinárodní organizovaný zločin a roste podíl pachatelů z řad dětí a mladistvých. [10]

³ Osmančík, O., Karabec, Z. Kriminologie a nové dimenze zločinnosti, 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998. strana 143-144

Na základě vnějších vlivů společnosti, kterými je v současné době jedinec ovlivňován je narušena úloha rozumu, pravdy a naděje s vyrovnáním se příliš mnoha problémům. Nastolený ekonomický vývoj znamená pro řadu mladistvých narušení osobních jistot a část mládeže se není schopna pod vlivem společenského vývoje s touto situací vyrovnat. Hledá únikovou a jednodušší cestu, jak tuto situaci zvládnout. Její představou je využít všechny životní formy, které se nabízí a pod vlivem těchto lákadel je schopna se přiklonit k delikventnímu chování. [2]

*„Kriminalita mládeže má v rámci celkové kriminality svá specifika, která jsou výrazem věkových zvláštností tělesného psychického zrání, s neukončeným morálním vývojem, sociální nezralostí mladých lidí a dalšími faktory. Kriminalitou rozumíme souhrn sociálně podmíněných aktivit, které mají relativně četný výskyt, ve zvýšené míře ohrožují společnost a jsou prohlášeny platným zákonodárstvím za trestné činy“.*⁴

Výsledky kriminologických výzkumů ukazují, že při popisu struktury kriminality mládeže se vyskytuje **vysoká míra latentní kriminality**. Delikventní chování je mezi mladistvými široce rozšířeno, ale takové chování je málokdy oficiálně registrováno. Zejména méně závažné delikty jsou u mládeže téměř normální záležitostí, ale pouze malá část z nich je odhalena a stíhána. Je pravděpodobné, že tato skutečnost do určité míry souvisí i s vyšší tolerancí společnosti vůči pachatelům méně závažných trestných činů z řad mladistvých. [4]

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že na území České republiky je delikvence mládeže vyšší než uvádějí oficiální statistiky.

⁴ Jedlička, R., Kořa, J. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*, 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-555-8. strana 104

V záznamech o registrované kriminalitě a výsledků lze sledovat typické rysy (znaky) kriminality mládeže:

- velké rozdíly mezi kriminalitou dívek a chlapců, a to jak v rozsahu, tak v závažnosti páchaných deliktů
- delikvence je vyšší mezi příslušníky některých etnických minorit, než by měla být vzhledem k jejich celkovému zastoupení v dané společnosti
- jednoznačně převažují méně závažné majetkové trestné činy, eventuálně činy jinak trestné, hlavně krádeže, naopak velmi závažné formy kriminality jako např. vraždy či znásilnění se mezi touto věkovou kategorií vyskytují poměrně zřídka
- mládež se dopouští delikventního chování zpravidla ve skupinách, což zejména platí pro chlapce (např. rasistická subkultura, sprejerství, šikana)
- podstatnou část kriminality páchané mládeží má na svědomí jen velmi malá skupina tzv. intenzivních pachatelů
- způsob provedení trestných činů spáchaných mládeží vykazuje zpravidla určité zvláštnosti (např. předmět útoku, nedokonalá příprava, neúměrná tvrdost, nedostatek zkušeností, páchání činu pod vlivem alkoholu či svěřování se o svém delikventním jednání jiným osobám) [4]

2.1.1 Příčiny kriminality mládeže

Příčiny kriminality rozdělujeme na:

1) Příčiny závislé na stavu společnosti a její patologii

Příčiny závislé na stavu společnosti a její patologii jsou zásadně ovlivněny faktory, které jsou negativními jevy v rodině závislé na mravní úrovni společnosti (vztah k rodině, jejím jednotlivým členům), a také ve vzdělávacím, ale i výchovném procesu (přístup ke vzdělání, kvalita vzdělání a cíle výchovy), nevhodný způsob využívání volného času, problémy z pracovním zapojením, zaměstnání mládeže. Tyto faktory lze víc ovlivňovat a současně také regulovat kvantitu kriminálních jevů páchaných mládeží.[20]

2) Příčiny závislé na problémech s dospíváním jedinců

Tato příčina kriminality mládeže je podmíněna zejména pubertální a adolescentní nevyrovnaností. Další činitelé těchto příčin jsou projevy generačního osamostatnění, vzdoru, individuálními zvláštnostmi osoby a osobnosti jedinců, podmíněnými geneticky, chorobou nebo duševní poruchou, včetně mentální retardace, poruchy socializace jedince jako výsledku působení závadného primárního sociálního prostředí, včetně pozdějšího závadného působení referenční skupiny, důsledky alkoholismu nebo drogové závislosti.[20]

Celkové odstranění těchto příčin není možné a ovlivnit je lze relativně zřídka, především pak individuálním přístupem, jehož dostupnost pro největší skupinu mladých delikventů je nezbytným příspěvkem k prevenci kriminality obecně. [14]

3) Příčiny související s novými či staronovými jevy v současné společnosti

- neschopnost mladých lidí odložit uspokojení svých potřeb na pozdější dobu nebo se některých potřeb vzdát (častá motivace majetkové, násilné kriminality)
- potřeba prosadit se ve skupině vrstevníků (motivace extremismu, vandalismu, drogové kriminality)
- strach z vlastní nedostačivosti, neúspěchu, nápadné odlišnosti od vrstevníků (motivace násilné, mravnostní, drogové kriminality)
- podrobení se diktátu současné módy asociálních či antisociálních životních stylů – touha po okamžitém a bezpracném zisku (majetková a násilná kriminalita)
- nákladnost současného životního stylu mládeže: mobilománie, značkové oděvy, cestování a zábava (majetková, drogová kriminalita)
- dřívější zahajování sexuálního života a promiskuitní přístup k sexu (mravnostní kriminalita)
- snaha napodobit životní styl celebrit, životní styl pro obyčejného smrtelníka nedosažitelný jinak než ziskuchtivostí motivovanou kriminalitou
- nekritičnost k vlastnímu chování, pocit nudy, zášť na rodiče kvůli jejich neschopnosti zabezpečit příznivé podmínky pro život potomků [20]

2.2 Typické formy kriminality mládeže

Speciální kriminální statistika se vyvíjela postupně. Na konci 18. stol. začaly soudy sestavovat výkazy o pohybu zločinnosti a o průběhu trestního řízení. V polovině 19. stol došlo k zavedení výkazových formulářů, v nichž se rozlišovali obžalovaní a odsouzení. Kriminalita mládeže, registrována orgány činnými v trestním řízení, byla v Československu v systematických statistických řadách evidována od šedesátých let dvacátého století.[29]

V osmdesátých letech byla kriminalita mládeže v České republice poměrně stabilní a podíl pachatelů do 18 let činil 13 procent všech pachatelů. V devadesátých letech docházelo k postupnému nárůstu kriminality a nárůst kriminality spáchané mládeží byl ještě výraznější. Kriminalita mládeže stoupla jak v procentuálním podílu na 20 procent, tak i v absolutních číslech. Každý pátý objasněný kriminální skutek byl spáchán mládeží do 18 let. [29]

Primárním zdrojem kriminality jsou statistiky orgánů, které jsou činné v trestním řízení. Jedním ze zdrojů jsou statistiky Policie ČR, které obsahují údaje o registrovaných trestných činech, objasněných trestných činech a o stíhaných a vyšetřovaných osobách. Dalším zdrojem je Ministerstvo spravedlnosti České republiky, které zpracovává statistiky soudů a státních zastupitelství. Tyto statistiky obsahují informace o osobách stíhaných, obžalovaných a odsouzených a také o těch, proti kterým není trestní stíhání přípustné.

Pro zjištění typických forem kriminality mládeže v ČR jsem čerpala ze „*Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky*“, která eviduje jednotlivé druhy trestných činů, jejich počet a strukturu podílu konkrétních trestných činů na celkové kriminalitě mládeže.

Vývoj kriminality dětí a mládeže zachycuje schéma č. 1. Schéma popisuje vývoj trestné činnosti dětí mladších 15 let a mladistvých v ČR od roku 1998 do roku 2007.

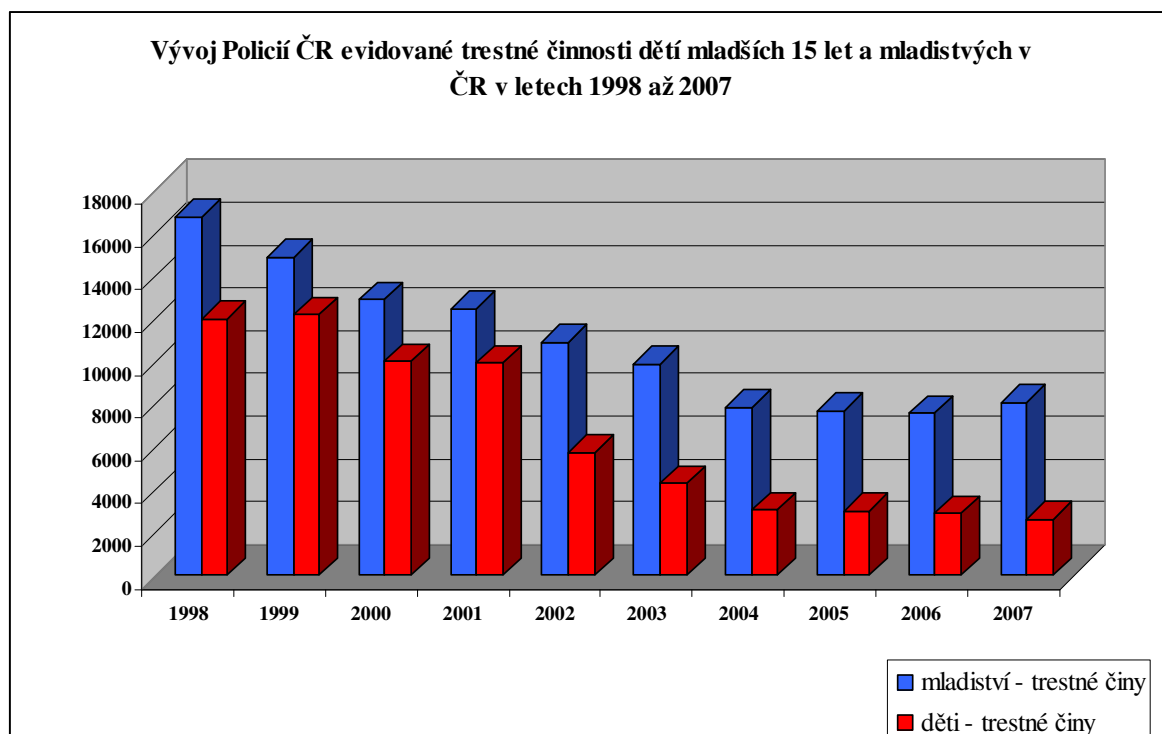

Schéma 1: Vývoj trestné činnosti dětí a mladistvých v ČR od roku 1998 do roku 2007 [27]

Na základě statistických údajů Ministerstva vnitra České republiky počet trestných činů spáchanými dětmi do 15 let se v roce 2007 snížil oproti roku 2006 o 380 pachatelů, tj. na 2.710 pachatelů. Oproti tomu počet trestných činů, které byly spáchány v roce 2007 mladistvými narostl, a to o 474 pachatelů oproti roku 2006 na celkový počet 8079.

Při pohledu na vývoj počtu celkových trestných činů od roku 1998 do roku 2007 dle schématu č.1 evidujeme výrazné snižování trestné činnosti u mladistvých i u dětí. Domnívám se, že tento fakt může být zapříčiněn tím, že se již v roce 2004 projevila účinnost zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, kdy nastal poměrně výrazný

pokles ve všech sledovaných ukazatelích. Stejný trend byl zaznamenán v podstatných rysech i v následujících letech.

Pro popis typických forem kriminality jsem ze statistik sestavila níže uvedenou tabulku, která popisuje od roku 2001 do roku 2007 vývoj počtu trestných činů dle jednotlivých druhů.

Druh kriminality	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Vraždy celkem	8	5	5	12	2	4	10
Loupeže	361	480	538	611	543	450	460
Úmyslné ublížení na zdraví	344	313	337	365	327	296	356
Vydírání	173	197	147	152	114	93	116
Násilné činy:	1 141	1 241	1 235	1 341	1 149	990	1 082
Mravnostní činy:	181	229	194	161	190	175	184
Krádeže vloupáním do chat	428	425	327	227	193	165	159
Krádeže vloupáním:	2 822	2 749	2 323	1 775	1 722	1 572	1 472
Krádeže mot.vozidel dvoustopých	809	758	731	578	589	456	414
Krádeže věcí z automobilů	1 259	1 117	850	476	387	359	235
Krádeže prosté:	5 923	4 206	3 620	2 680	2 674	2 333	2 238
Majetkové činy:	9 650	7 294	6 229	4 701	4 643	4 159	3 966
Výtržnictví	279	213	207	215	196	192	211
Nedovolená výr. a držení psych.látek a jedů	78	368	358	207	223	193	128
Šíření toxikomanie	333	116	88	26	26	23	11
CELKOVÁ							
KRIMINALITA	12 913	10 901	9 779	7 886	7 614	7 605	8 079

Schéma 2: Vývoj počtu trestných činů dle jednotlivých druhů

Dle schématu č.2, kde je porovnání vývoje počtu trestných činů spáchaných mladistvými v ČR dle jednotlivých druhů kriminality, došlo oproti roku 2006 u mladistvých pachatelů ke zvýšení počtu jimi spáchaných násilných trestných činů o 92. S porovnáním od roku 2001 se jedná o viditelné zlepšení v počtu spáchaných násilných trestných činů. Násilné trestné činy jsou těmi nejzávažnějšími a patří sem především vraždy, loupeže, úmyslné ublížení na zdraví a vydírání. Poměrně novým problémem u dětí je vzrůstající šikana, kdy si například děti natáčejí fyzické útoky a prezentují je například na internetu.

Dalším závažným trestným činem jsou činy mravnostního charakteru. Tyto činy nejsou příliš časté. Oproti roku 2006 došlo ke zvýšení počtu činů o 9. V případě mladistvých pachatelů patří do této skupiny trestných činů pohlavní zneužívání a znásilnění.

Nejčastějšími trestnými činy mládeže dle výše uvedené tabulky jsou majetkové činy. Převažující část majetkových trestných činů tvoří krádeže prosté (např. krádeže vozidel, krádeže věcí z automobilů atd.). Zbývajícími majetkovými trestnými činy jsou krádeže vloupáním do chat, bytů, restaurací a domů. Při porovnání vývoje počtu majetkových činů došlo k výraznému poklesu. Oproti roku 2001 bylo v roce 2007 o 5684 trestných činů méně.

Poslední skupinou trestných činů mladistvých jsou ostatní kriminální činy, do kterých řadíme hlavně nedovolenou výrobu a držení psychotropních, omamných látek a jedů, sprejerství a výtržnictví.

Na základě statistických údajů z výše uvedených zdrojů jsem vytvořila následující graf, který zobrazuje nejpočetnější a nejvíce závažné činy, které byly spáchány mladistvými za rok 2007.

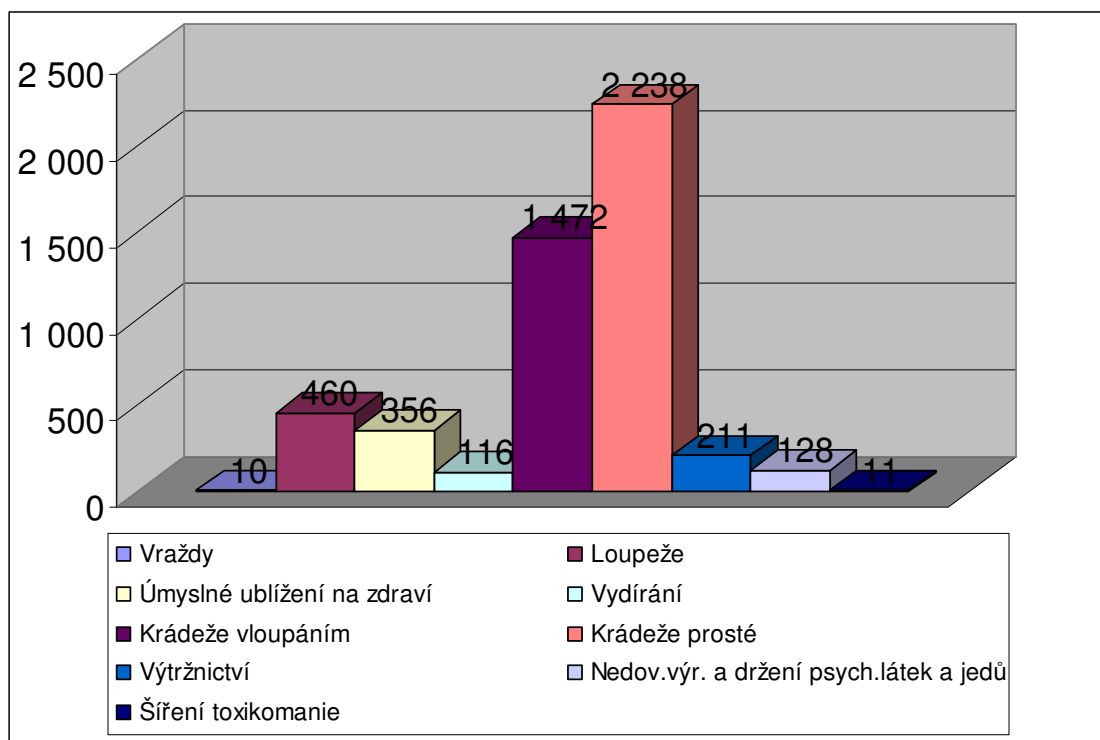

Schéma 3: Analýza nejčastěji páchaných trestných činů mladistvými za rok 2007

Z výsledků statistik pozoruji, že jsou nejčastěji páhány nejméně závažné trestné činy. Naopak nejzávažnější trestné činy jako jsou vraždy se vyskytují v nejmenším počtu.

Nejčastější trestné činy, které páchá mládež jsou krádeže prosté. Druhé místo v četnosti výskytu spáchaných trestných činů zauímají krádeže vloupáním. Další trestnou činností jsou loupeže, úmyslné ublížení na zdraví, výtržnictví, nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů, vydírání, šíření toxikomanie a vraždy.

Jak vyplývá ze statistik, nejčastějším objasněným trestným činem, který mládež páchá je majetková trestná činnost.

3. Právní aspekty kriminality mládeže

„Je již obecným míněním celého kulturního světa, že zločinnosti mládeže nestačí čeliti trestem, nýbrž že je potřebí zjišťovati a potírati ono skryté zlo, z něhož trestní čin vytryskl... To však vyžaduje, aby trestné činy spáchané ve věku mladistvém byly posuzovány, hledíc k nedokonanému vývoji mladistvého a k jejich příčinám, mírněji a odchylně od trestných činů osob dospělých, a aby také trestní řízení bylo přizpůsobeno věku mladistvého provinilce.’’⁵

3.1 Charakteristika právní úpravy zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

3.1.1 Důvody a východiska úpravy

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSVM) vstoupil v účinnost 1.ledna 2004.

Impulsem vzniku tohoto zákona byla neexistence komplexní právní úpravy delikvence mládeže a reakce na novou sociálně – ekonomickou situaci mládeže a jejího protiprávního chování. Dalším důvodem byla kritika nedostatečné diferenciaci delikventní mládeže a její trestní odpovědnosti z hlediska vývoje, povahy a projevů jimi spáchané trestné činnosti. Zavedení tohoto zákona současně odpovídá nárokům Rady Evropy, která navrhuje oddělení trestní odpovědnosti mládeže od trestní odpovědnosti dospělých. Hlavní myšlenkou této právní úpravy je převzetí nejen odpovědnosti trestněprávní, ale i osobní odpovědnosti za své jednání a přímé začlenění jedince do řešení jím způsobených škod.[8]

⁵ Miříčka, A., Schulz, O. *O trestním soudnictví nad mládeží*. Československý kompas: Praha, 1932. strana 1

Většina demokratických právních řádů přistupuje k otázce trestání mladistvých a mládeže odlišným způsobem než k dospělým občanům, neboť právě vývojová stádia lidské osobnosti v době dospívání mohou mít za následek jednorázové porušení společenských hranic, a proto je třeba v míře sankcí a projednání věci samé mít zcela diferencovaný přístup v právním řádu, než u dospělých osob. Systém trestních norem nemá jen složku represivní, ale i složku preventivní, která pokud se týká osob mladistvých a mládeže je mnohem důležitější, neboť věk pachatele skýtá větší možnost rychlé nápravy, než tomu zpravidla bývá u dospělých osob. Prevence je u mladistvých osob klíčová, neboť prvořadým účelem celého trestního řízení je působení na mladistvého takovým způsobem, aby samotné řízení vedlo k jeho nápravě a k tomu, aby vedl řádný život v mezích společenské přijatelnosti. Ve věku mladistvém je takové působení z hlediska společenského zájmu na prvním místě, protože společnost se chrání před možnými projevy delikventního jednání mladistvých pachatelů v dospělém věku. V této souvislosti bych chtěla podotknout, že v rámci trestního řízení proti mladistvému vstupují do celého procesu mnohé specifické prvky a postupy. Zejména je zkoumán život rodiny mladistvého, sociálně psychologické aspekty, chování a míra příčin z výchovně pedagogického hlediska na jeho delikventní chování.

Současně i systém sankcí je nastaven tak, aby umožňoval především nápravu mladistvého a současně umožňoval jeho převýchovu k osvojení si všeobecně uznávaných pravidel společenského chování.

3.1.2 Účel zákona 218/2003 Sb.

Základní účel zákona č. 218/2003 Sb. je patrný z § 1 odst. 1, který zní: „*Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve*

věcech mládeže.“⁶ Zákon se vztahuje na dvě věkové skupiny mládeže – na děti mladší patnácti let (z pohledu trestního práva trestně neodpovědné), které se dopustily činu jinak trestného a na mladistvé (tj. osoby, které v době spáchání provinění dovršily patnáctý rok a nepřekročily osmnáctý rok svého věku).

Dle ustanovení § 1 odst. 2 zákona stanoví, že *„projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustily děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páčání protiprávních činů“.*⁷

Citovaný odstavec je důležitý pro interpretaci zákona a vyjadřuje principy tzv. restorativní (obnovující) justice, jež klade důraz na vyváženou, spravedlivou reakci společnosti na trestný čin mladistvého a která se nezříká své spoluodpovědnosti za jeho selhání a vyvozuje z něj důsledky nejen pro něj samotného, ale i pro řešení problémů dalších zúčastněných osob a skupin spojených s trestným činem. Poškozený by měl dostat větší prostor k uplatnění svých oprávněných požadavků na morální i finanční satisfakci, sociální okolí mladistvého i obětí jeho činu by měly mít možnost spolupodílet se na odčinění způsobených škod, mladiství by měl být stimulován k převzetí osobní, nikoli pouze formální trestní odpovědnosti za spáchaný čin a nápravu jim způsobených následků.[11]

Jak je výše uvedeno, tak protiprávní činy dětí mladších patnácti let a mladistvých nelze společensky tolerovat a je nutné se jim bránit. Současná právní úprava stanovuje, že jedinec, který není trestně odpovědný se nemůže chovat zcela podle své libosti a nemůže být nástrojem pro páčání trestné činnosti v zájmu dospělých jedinců, v horším případě vlastních rodičů. Z výkladu zákona je patrné, že mládež se musí vždy chovat v mezích

⁶ Zákon č. 218/2003 Sb. § 1 odst. 1

⁷ Zákon č. 218/2003 Sb. § 1 odst. 2

trestních a společenských norem a nesmí být zneužívána jako nástroj pro páchání trestné činnosti ve prospěch dospělých jen z toho důvodu, že mládež není trestně odpovědná. Současně z citovaného ustanovení plyne hned několik jasně definovaných společenských zájmů. Předním zájmem je, aby se ukládáním opatření proti mládeži a osobě mladistvého dosáhlo nepáchání trestné činnosti, resp. nepáchání protiprávních činů. Současně je patrný zájem společnosti na tom, aby si našel společenské uplatnění, které odpovídá jeho rozumovému vývoji a jeho schopnostem. Zpravidla je cílem opatření jeho další vzdělávání k budoucímu společenskému uplatnění. Další důležitý zájem společnosti plynoucí z předmětného ustanovení je přimět osobu delikventa, aby se podle svých schopností podílel na odčinění, resp. zmírnění újmy, kterou svým protiprávním jednáním způsobil.

V dalším výkladu se budu zabývat základními zásadami, na kterých je předmětná právní úprava postavena.

3.2 Základní zásady trestání dětí a mladistvých

Tyto zásady jsou upraveny v § 3 ZSVM. Hlavním principem těchto zásad je, že všechny prostředky, postupy a opatření, které jsou tímto zákonem upraveny, je třeba využít k obnově narušených sociálních vztahů k resocializaci mladistvého do jeho rodinného a sociálního prostředí a k prevenci trestné činnosti. Zákon č. 218/2003 Sb. vychází z obecných zásad trestního řízení, které se nacházejí v § 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestních řízeních soudních.

Mimo zásad jakými jsou zásada presumpce nevinu, zásada volného hodnocení důkazů, zásada oficiality a legality, zásada veřejnosti a zásada zajištění práva na obhajobu, které vycházejí ze zákona č. 141/1961 Sb. jsou uvedeny v ZSVM v § 3 další zvláštní zásady určené mládeži.

V této souvislosti je na místě citovat ustanovení § 3 odst. 1 ZSVM, kde je uvedena **první zásada**, v které je uvedeno, že jedině zákon stanoví, která činnost je trestná a jakým trestem se postihuje. Znamená to, že „*nikdo nemůže být podle tohoto zákona postižen za*

*čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán“.*⁸ Je tedy zakázáno zpětné působení trestního zákona, který zhoršuje postavení pachatele. Na spáchání činu se použije zákon, který byl účinný v době spáchání činu. Tato zásada je velmi důležitá pro zachování právní jistoty mladistvého. Aby každý věděl a mohl se spolehnout, že jeho jednání, které v době uskutečnění nebylo výslovně prohlášeno za trestné, nemůže být potrestáno ani později.

Druhá zásada je definována v odst. 2 § 3, kdy *„trestní opatření lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona“.*⁹ Je třeba si všimnout důrazu, který je v právní úpravě zmíněn, a to obnovení sociálních vztahů. Zákonnou podmínkou zkoumanou v průběhu celého řízení ve věcech mladistvých je, zda-li bude dosaženo základního cíle právní úpravy, tedy obnovení sociálních vztahů, pakliže k tomuto účelu trestní opatření podle právní úpravy nepovede, nemůže být uloženo.

Třetí zásada obsažená v § 3 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže se při *„opatření uloženém dle tohoto zákona musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům, a musí být přiměřené povaze a stupni nebezpečnosti spáchaného činu. Politické, národní, sociální nebo náboženské smýšlení mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let, jeho rodiny nebo rodiny, v níž žije, anebo způsob výchovy mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let nemůže být důvodem k uložení opatření podle tohoto zákona“.*¹⁰ Z citované právní úpravy je zřejmý velmi široký okruh okolností, které se v daném případě vždy zkoumají. Je logické, že posouzení věci musí být postaveno na jasné analýze soudu ve vztahu k věku, rozumové a mravní vyspělosti. Toto je u každého jedince odlišné a je dáno jeho povahovými vlastnostmi, způsobem výchovy v rámci sociálně rodinných vazeb, přístupem rodičů osoby pachatele a dalšími okolnostmi, které mají vliv na schopnosti delikventa posuzovat společenskou nebezpečnost svého chování. V

⁸ Zákon č. 218/2003 Sb. § 3 odst. 1

⁹ Zákon č. 218/2003 Sb. § 3 odst. 2

¹⁰ Zákon č. 218/2003 Sb. § 3 odst. 3

této souvislosti je naprosto klíčové posouzení do jaké míry je u dané osoby předpoklad k budoucí recidivě páchání sociálně patologických činů, zejména kriminálního charakteru.

Čtvrtá zásada se zabývá v ustanovení § 3 odst. 4 řízením, při kterém se „*postupuje s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž se vede, aby její další vývoj byl co nejméně ohrožen a aby projednávané činy a jejich příčiny i okolnosti, které je umožnily, byly náležitě objasněny a za jejich spáchání byla vyvozena odpovědnost podle tohoto zákona*“.¹¹ Řízení je přitom třeba vést tak, aby působilo k předcházení dalším protiprávním činům. Orgány činné podle tohoto zákona přitom spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Zde se opět promítá šetření zájmu mladistvého, který již byl ve výkladu shora uvedeném zmíněn. Z ustanovení dále plyne, že zásada vyšetřovací v rámci trestních řízení je zde ještě posílena o další zkoumané aspekty, a to právě v souvislosti s objasňováním příčin a okolností spáchání daného skutku, přičemž se neposuzuje pouze osoba pachatele, ale s ohledem na odpovědnostní vztahy plynoucí z jeho výchovy a odpovědnosti za jeho mravní, sociální, intelektuální a další vývoj, se posuzuje i právě tyto osoby za výchovu odpovědné. Přičemž v naprosto drtivém procentu případů jde o rodiče delikventa. Vztahy uvnitř rodiny a vliv těchto vztahů na jeho patologické chování. V právní úpravě je dále zdůrazněna preventivní stránka celého řízení, přičemž toto je akcentováno právě důrazem na fakt, že celé řízení má být vedeno tak, aby působilo na předcházení budoucího protiprávního jednání osobou pachatele. Trestně právní úprava dospělých osob je sice také postavena na preventivní funkci, nicméně je více kladen důraz na tuto složku při samotném ukládání trestu osobě dospělé, přičemž v otázkách soudnictví ve věcech mládeže je toto daleko více zdůrazněno již v průběhu trestního řízení, a to od samého počátku. Posledním faktem zmíněným v citovaném ustanovení je důležitá spolupráce orgánů činných v trestním řízení s orgány sociálně-právní ochrany dítěte. V této souvislosti prakticky dochází k tomu, že orgány sociálně-právní ochrany dítěte zkoumají veškeré podmínky, ve kterých mladiství vyrůstají, resp. jsou zkoumány všechny negativní vlivy na tyto osoby ze strany jeho okolí a v případech, kdy to vyžaduje zájem dítěte orgány sociálně-právní ochrany dítěte zasahují za

¹¹ Zákon č. 218/2003 Sb. § 3 odst. 4

účelem zamezení působení negativních vlivů. Vždy se ohlížejí pouze na zájem osoby mladistvého.

Pátá zásada dle § 3 odst. 5 uvádí, že „v řízení dle tohoto zákona je třeba chránit osobní údaje osoby, proti níž se řízení vede, a její soukromí, aby každá taková osoba byla chráněna před škodlivými vlivy, a při dodržení zásady, že je považována za nevinnou, dokud její vina nebyla prokázána zákonným způsobem; je ochrana soukromí osoby pachatele“.¹² Důraz na ochranu soukromí a předcházení škodlivých vlivů samotného trestního řízení je dále zdůrazněno v další právní úpravě, a to v ustanovení § 52, který zní: „Dokud není trestní stíhání pravomocně skončeno, mohou orgány činné podle tohoto zákona zveřejňovat jen takové informace o řízení vedeném proti mladistvému, kterými nebude ohroženo dosažení účelu trestního řízení a které neodporují požadavku ochrany osobnosti mladistvého a osobních údajů, a to i jiných osob zúčastněných na řízení.“¹³; dále pak v ustanovení § 53 odst. 1, který zní: „Nestanoví-li tento zákon jinak, nikdo nesmí jakýmkoli způsobem zveřejnit žádnou informaci, ve které je uvedeno jméno, popřípadě jména, a příjmení mladistvého, nebo která obsahuje informace, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat.“¹⁴; a klíčové je také ustanovení týkající se právní úpravy vedení hlavního líčení § 54 odst. 1 a 2, která znějí: *Hlavního líčení a veřejného zasedání se mohou účastnit pouze obžalovaný mladistvý, jeho dva důvěrníci, jeho obhájce, zákonní zástupci a příbuzní v přímém pokolení, sourozenci, manžel nebo druh, poškozený a jeho zmocněnec, svědci, znalci, tlumočníci, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, úředníci Probační a mediační služby a zástupce školy nebo výchovného zařízení. Na návrh mladistvého může být hlavní líčení nebo veřejné zasedání konáno veřejně*.¹⁵ „Publikování informací o průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání, které by vedly ke ztotožnění mladistvého ve veřejných sdělovacích prostředcích nebo jiným způsobem, je zakázáno. Stejně tak je zakázáno publikování každého textu nebo každého vyobrazení týkajícího se totožnosti mladistvého.“¹⁶

¹² Zákon č. 218/2003 Sb. § 3 odst. 5

¹³ Zákon č. 218/2003 Sb. § 52

¹⁴ Zákon č. 218/2003 Sb. § 53

¹⁵ Zákon č. 218/2003 Sb. § 54 odst. 1

¹⁶ Zákon č. 218/2003 Sb. § 54 odst. 2

Šestá zásada uvedená v § 3 odst. 6 se zabývá rychlostí řízení. Daný jedinec má právo na to, aby jeho čin byl projednán bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě soudem pro mládež.

Dle **sedmé zásady** uvedené v § 3 odst. 7 musí řízení směřovat k tomu, aby poškozený dosáhl náhrady škody způsobené protiprávním činem, nebo se mu dostalo jiného přiměřeného zadostiučinění.

Poslední **osmá zásada**, která je v tomto paragrafu uvedena se zabývá zvláštní přípravou soudců, státních zástupců, příslušníků policejních orgánů a úředníků Probační a mediační služby působící v trestních věcech mládeže.

3.3 Zákon o probační a mediační službě

Probační a mediační služba byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, s účinností od 1.1.2001. Jejím hlavním úkolem je provádět úkony probace a mediace v rozsahu daném tímto zákonem, zákonem č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním /trestní řád/, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon byl přijat, zejména z důvodu potřeby reagovat na stávající situaci a postavení probačních úředníků poněkud komplexněji a dále aby umožnil prosazování prvků restorativní justice v českém trestním právu. [19]

Činnost probační služby je definována § 2 odst. 1 zákona o Probační a mediační službě, a to: *„Probací se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen "obviněný"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl*

soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“¹⁷

Jde tedy o stádium, kdy je určitá fyzická osoba obviněna policejním orgánem z trestného činu a nachází se tak procesně ve stádiu „obviněného“. V tomto případě je velmi silné postavení služby u osob mladistvých a osob blízkých věku mladistvých, tedy u osob mezi 15 a 18 rokem a osob kolem 18 roku stáří (osob blízkých mladistvým). V tomto procesním stádiu se služba zejména soustřeďuje ve spolupráci s obviněným dosáhnout nápravy osoby pachatele svým preventivně psychologickým působením na pachatele, tak aby se co nejdříve vrátil k běžnému způsobu života a došlo u něj k nápravě v sociálních vztazích a společenských vazbách.

Činnost mediační služby je definována §2 odst. 2 zákona, a to: *„Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.*“¹⁸

Dle § 3 odst. 1 je *„v čele Probační a mediační služby ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Ředitel Probační a mediační služby zajišťuje její chod po stránce personální, organizační, hospodářské, materiální a finanční.*“¹⁹

Obsahová činnost PMS ve fázi trestního řízení po sdělení obvinění a podání obžaloby je nejlépe popsána v § 4 odst. 1 zákona, který zní: *„Probační a mediační služba vytváří předpoklady k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, nebo mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením. Za tím účelem poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje*

¹⁷ Zákon 257/2000 Sb. § 2 odst. 1

¹⁸ Zákon 257/2000 Sb. § 2 odst. 2

¹⁹ Zákon 257/2000 Sb. § 3 odst. 1

*s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život.*²⁰

Činnost probační pokračuje též po odsouzení obžalovaného, a to v případech uložených podmíněných trestů odnětí svobody, případně v okamžiku podmíněčného propuštění z trestu odnětí svobody. I v tomto případě je nutné se zmínit o funkci preventivně sociální, neboť hlavním úkolem v tomto stádiu práce s osobou pachatele trestného činu je odborným způsobem působit na jeho chování tak, aby vedl řádný život a došlo k jeho efektivnímu začlenění do běžného fungování společnosti. U osob mladistvých je tato činnost zesílena díky zákona, neboť ten v ustanovení § 4 odst. 4 zákona přímo stanoví, že: *„Probační a mediační služba věnuje zvláštní péči mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém věku mladistvých, přispívá k ochraně práv osob poškozených trestnou činností a ke koordinaci sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými, zejména jde-li o mladistvé a uživatele omamných a psychotropních látek.“*²¹

V rámci Probační a mediační služby jsou v zákoně vymezeny činnosti, které tato služba vykonává, a které vycházejí z ustanovení § 4 odst. 2 zákona a jsou jimi:

- a) obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí,*
- b) vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody, nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody,*
- c) vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem,*

²⁰ Zákon 257/2000 Sb. § 4 odst.1

²¹ Zákon 257/2000 Sb. § 4 odst.4

d) vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy byl dohled uložen, ve sledování a kontrole obviněného v průběhu zkušební doby, v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací, ve sledování výkonu ochranných opatření,

e) sledování a kontrola chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody.²²

Výše uvedené činnosti jsou definicí nejfrekventovanějších úkolů, které Probační a mediační služba plní. Chtěla bych podotknout, že se služba soustřeďuje také na terénní práci v rodinném kruhu a sociálním zázemí osoby pachatele. Pochopení těchto sociálních vazeb osoby pachatele je v praktické činnosti služby naprosto klíčové, neboť bez znalosti těchto informací by nebylo možné vést odborně a s náležitou péčí probační činnost. Dalším okruhem činnosti služby je pomoc při odstraňování následků trestného činu poškozeným a případně dalším osobám dotčených trestním řízením. Je tedy zřejmé, že individuální přístup a diferencovaný způsob řešení každého jednotlivého případu je v rámci praktické činnosti Probační a mediační služby na denním pořádku.

Preventivní funkce Probační a mediační služby je vymezena § 4 odst. 5 zákona, a to pouhým konstatováním, že se služba podílí na prevenci trestné činnosti. Preventivní působení služby v praxi není chápáno jako prvotně preventivní, ale jako nástroj prevence zamezení páčání další trestné činnosti. Jde tak o prevenci v okamžiku, kdy osoba se již stala pachatelem trestného činu a úkolem služby je působit na tuto osobu takovým způsobem, aby se v budoucnu již trestné činnosti nedopouštěla. Preventivní funkce je tak chápána spíše jako prevence před recidivou trestné činnosti. Smyslem preventivního působení služby je především odhalit sklony k recidivě u osoby pachatele. Posudek služby tvoří součást spisové agendy v rámci trestního řízení a je podpůrný dokument pro orgány činné v trestním řízení při posuzování osoby pachatele.

²² Zákon 257/2000 Sb. § 4 odst. 2

Služba svou preventivní funkci vykonává především prostřednictvím osobních pohovorů s delikventy a terénním průzkumem v okolí delikventa. V jeho okolí zejména zkoumá rodinné, sociální, ekonomické a další společenské vazby, které jsou důležité pro celkové posouzení osoby pachatele a jeho prostředí. Případně takový průzkum tvoří podklad pro lepší pochopení orgánů činných v trestním řízení motivů pachatele, případně se zkoumají sociální návyky získané v prostředí ve vztahu k vlastnímu deliktu.

V další části této kapitoly se budu zabývat otázkou vztahu orgánů činných v trestním řízení a Probační a mediační službou.

Klíčovým bodem následujícího výkladu k této části vztahů služby je ustanovení § 4 odst. 7 zákona, které zní: *„Probační a mediační služba provádí v rámci své působnosti úkony na pokyn orgánů činných v trestním řízení a ve vhodných případech v oblasti mediace i bez takového pokynu zejména z podnětu obviněného a poškozeného; v těchto případech o tom neprodleně informuje příslušný orgán činný v trestním řízení, který může rozhodnout, že věc se k mediaci nepředává a mediace proto dále prováděna nebude.“*²³ Je zde zřejmé, že iniciativa je přenechána sice na službě, ale zákon sám předpokládá i iniciativu osoby pachatele, případně poškozeného. Důvodem proč Probační a mediační služba informuje o podnětech obviněného a poškozeného je skutečnost, že jejich aktivita má v určitých okamžicích zcela zásadní význam pro probíhající trestní řízení.

Další důležité ustanovení, které nám definuje práci Probační a mediační služby je ustanovení § 4 odst. 8 zákona, který zní: *„V souvislosti s úkony probace a mediace je Probační a mediační služba oprávněna opatřovat informace a poznatky o osobě obviněného nebo o stanoviscích poškozeného významných pro rozhodnutí soudu či státního zástupce.“*²⁴

Další vazby Probační a mediační služby s dalšími institucemi jsou vymezeny ustanovením § 5 odst. 1 zákona, který zní: *„Probační a mediační služba postupuje, je-li to*

²³ Zákon 257/2000 Sb. § 4 odst.7

²⁴ Zákon 257/2000 Sb. § 4 odst. 8

*účelné, v součinnosti s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, zájmovými sdruženími občanů, nadacemi a dalšími institucemi sledujícími humanitární cíle a v případě potřeby tuto součinnost koordinuje z hlediska využití probace a mediace v trestním řízení.*²⁵ Pokud se týká osob mladistvých pachatelů, zde je nejdůležitější spolupráce mezi službou a školou, kterou dotčený delikvent navštěvuje. Jako příklad uvádím případ delikventa, kterému bylo schváleno narovnání²⁶ jako forma odklonu. V takovém případě bude zcela určitě Probační a mediační služba sledovat jeho další chování v rámci jeho vzdělávání. Zejména bude v rámci součinnosti chtít po škole veškeré informace, které se budou týkat kázeňských problémů osoby pachatele, aby mohla v případě potřeby zahájit proces mediace s jeho osobou a zamezit tak případné budoucí recidivě v páčání trestné činnosti, neboť toto je právě jedním ze základních smyslů Probační a mediační služby v otázkách plnění preventivních funkcí. Zvláštní pozornost je z pohledu právních předpisů věnována spolupráce s orgány péče o dítě a dalšími orgány sociálně-právní ochrany a orgány, které se věnují vyplácení sociálních dávek. Toto je regulováno v ustanovení § 5 odst. 2 zákona, který zní: *„Probační a mediační služba při výkonu své působnosti úzce spolupracuje s orgány, kterým přísluší podle zvláštního zákona výkon sociálně-právní ochrany dětí a poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi občanům společensky nepřizpůsobeným.*²⁷ Zde je jasně patrné propojení mezi vazbami sociálně společenskými na vazby ekonomické, které jsou ve velkém procentu případů podstatnou motivační složkou pro spáchání trestného činu.

Závěrem této části lze shrnout několik základních cílů a činností ve vztahu k mladistvým, které Probační a mediační služba koná. Prvotním cílem u osob mladistvých a osob blízkých věku mladistvému, skupina 15 až 20 let, je především zabránit budoucí recidivě osobou mladistvého, tedy pokračování v další trestné činnosti. Odhalit případně nedostatky v základních sociálních návycích v rodinném a blízkém sociálním prostředí a tyto nedostatky ve spolupráci s dalšími institucemi (školy, humanitární organizace atd...) odstranit. Napomáhat a odstraňovat následky trestné činnosti a vedení osob pachatelů

²⁵ Zákon 257/2000 Sb. § 5 odst.1

²⁶ § 309 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ Zákon 257/2000 Sb. § 5 odst.2

trestné činnosti k náhradě škody způsobené trestnou činností. Probační a mediační služba také usiluje, aby pachatel trestného činu osobně sdělil omluvu poškozenému za spáchaný trestný čin a tím tak došlo k uvědomění si sociálních a psychických následků jeho jednání.

3.4 Aktuální trestně - politické přístupy uplatňované vůči mládeži

V souvislosti s kriminalitou mládeže je v případě užití trestního práva nutné pečlivě zvážit, jakým způsobem, eventuálně zda vůbec jej v případě konkrétního delikventního jednání užít, aby působilo efektivně. Aplikace trestního práva je velmi složitý proces, a to z toho důvodu, že je nutné zamezit páchání další kriminality a zároveň zajistit dostatečnou ochranu společnosti. Neadekvátní užití formální sociální intervence může působit jako faktor, který může přispívat k rozvoji budoucí kriminální kariéry jedince.[4]

V trestní politice uplatňované vůči delikventní mládeži odlišujeme dva rozdílné přístupy:

a) GET TOUGH

První přístup v trestní politice uplatňovaný vůči delikventní mládeži je překládán z anglického originálu – být tvrdý, přísný vůči kriminalitě, respektive pachatelům.

Charakteristickými znaky tohoto přístupu je zvyšování sazeb trestu odnětí svobody, zhoršování podmínek vězňů při jeho výkonu, zostřování dohledu v případě trestů nespojených s odnětím svobody, velmi tvrdý postih recidivistů apod. Základní myšlenkou použití tohoto přístupu je, aby aplikace trestněprávní intervence byla co nejdříve uskutečněna, a to i v případě masové a bagatelní delikvence mládeže. V případě, že toto nebude uskutečněno, může dojít ke zhoršení úrovně právního vědomí společnosti a k vyvolání u delikventních jedinců pocitu beztrestnosti a převahy.[4]

Tento trestně-politický přístup se uplatnil např. v projektu prevence kriminality nazvaném *Nulová tolerance*, vycházející z teorie rozbitých oken (Broken Windows Tudory)²⁸

b) TEORIE NÁLEPKOVÁNÍ

Druhý přístup vychází z anglického originálu „Labeling approach“, tedy teorie nálepkování, který poukazuje na neefektivnost či přímo škodlivost situace, kdy jsou ve společnosti označeni jedinci, kteří jsou problémoví a je nutné si na ně dávat pozor.[4]

Dle Kuchty „*dochází k názorovému posunu od představy, že čin je špatný, k představě, že čin je projevem zla, které spočívá v osobnosti pachatele. Pokud jsou pachatelé, zvláště dospívající jedinci, takto stigmatizováni a projdou-li formálním trestním řízením či jsou potrestáni trestem odnětí svobody, vyvolává to u těchto osob nejprve pocity křivdy. Zjišťují, že jsou odlišeni od ostatních a postupně se ztotožňují s tím, že jsou jiní než ostatní a posilují svůj nepřátelský postoj. Vede k tomu, že jedinec místo obecných kulturních vzorců společnosti přijímá náhradní pravidla a hodnotový systém skupiny lidí, kteří jsou na tom obdobně.*“²⁹

3.5 Věková hranice trestní odpovědnosti

Současná platná právní úprava definuje věk pachatele takto: „*Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný*“³⁰

Dne 27.1.2008 schválil prezident České republiky Václav Klaus návrh trestního zákoníku, který zásadním způsobem mění a modernizuje české trestní právo. Velmi

²⁸ teorie J.Q. Wilsona a G. Kellinga z 80. let 20. století, založená na myšlence, že určitá místa, která jsou charakteristická zanedbaností se stávají zvýšeně kriminogenními

²⁹ Kuchta, J., Válková, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4 strana

³⁰ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, §11

významnou novinkou je snížení hranice trestní odpovědnosti na čtrnáct let. Trestní zákoník má nabýt na účinnosti 1. 1. 2010

„Dle důvodové zprávy k novému trestnímu zákonu je přistoupeno ke snížení hranice trestní odpovědnosti na čtrnáct let, a to i s přihlédnutím k zvláštní úpravě obsažené v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Hranice čtrnácti let byla stanovena s přihlédnutím k rozvoji rozumové a mravní vyspělosti dětí v České republice, když stejná hranice trestní odpovědnosti je stanovena v převážné většině států této části Evropy, např. v SRN, v Rakousku a po přijetí nového trestního zákona č. 300/2005 Z. z. i na Slovensku (§ 22). Stejná hranice trestní odpovědnosti byla na území České republiky stanovena až do roku 1950“.³¹

Dle mého názoru snížení věkové hranice trestní odpovědnosti na čtrnáct let nesníží páchaní trestných činů mládeže. Myslím si, že v tomto věku by měli za protiprávní chování mladistvých zodpovídat jejich rodiče.

³¹ Důvodová zpráva k trestnímu zákonu, <http://portal.justice.cz>

4. Základní formy intervence

4.1 Ochranná výchova, ústavní výchova a vězení

4.1.1 Ochranná výchova

Jedním z druhů ochranného opatření je ochranná výchova. Je vymezena v trestním zákoně a plní účel preventivní a resocializační, a to u těch osob, které se dopustily společensky nebezpečného činu. Ochranná výchova se ukládá v občansko- právním řízení všem osobám, jež spáchaly ve věku mezi dvanáctým a patnáctým rokem čin, jenž trestní zákon u právně odpovědných osob umožňuje stíhat výjimečným trestem. Dále může být ochranná výchova uložena soudem osobám mladším než 15 let, které spáchaly čin, jenž je u právně odpovědných osob pokládán za trestný čin. V trestním řízení může být uložena jen mladistvým.[6]

Dle ustanovení trestního zákona je ochranná výchova vykonávána ve specializovaných zařízeních, která jsou vedeny odbornými pedagogy, kteří připravují chovance na jeho budoucí povolání. Mladiství může být v průběhu ochranné výchovy soudem podmíněně umístěn mimo výchovné zařízení, za předpokladu, že se bude řádně chovat a pracovat. Pokud mladiství tato očekávání nesplní, může soud rozhodnout o pokračování v ochranné výchově.[6]

Základní podmínkou pro uložení ochranné výchovy v trestním řízení je odsouzení, tj. uznání vinným pro trestný čin.

Ochranná opatření je možno uložit nejen trestně odpovědným osobám, ale také osobám, které nejsou odpovědné (nepříčetnost, nedostatek věku). Jsou určitou újmou a omezením osobní svobody a práv toho, komu jsou ukládána. [6]

Ochranná opatření jsou ukládána pouze trestním, pouze výjimečně civilním soudem a jsou vynutitelná státní mocí.

Podmínky pro uložení ochranné výchovy stanoví zák. č. 218/2003 Sb. § 22 odst. 1:³²

- a) *o výchovu mladistvého není náležitě postaráno*
- b) *dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána nebo*
- c) *vyžaduje to prostředí, v němž mladiství žije*

4.1.2 Ústavní výchova

Ústavní výchovu navrhuje podle platných právních předpisů obec s rozšířenou působností, a to u těch dětí, o něž rodiče náležitě nepečují a žádná jiná alternativa výchovy dítěte není žádoucí či dostupná. Rovněž je navrhována dětem, které nemají rodiče ani jiné způsobilé pečovatele. [6]

Podmínky rozhodování o ústavní výchově upravuje občanský soudní řád a s ním související předpisy. Příslušná obec dává návrh nebo podnět soudu, který pak ústavní výchovu nařídí.[6]

Soud předběžným opatřením rozhodne o odebrání dítěte tehdy, jestliže shledá, že se nezletilé dítě ocitlo bez jakékoliv péče, nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny. O návrhu musí být rozhodnuto bezodkladně, nejpozději do 24 hodin poté, co byl podán.[12]

³² Zákon č. 218/2003 Sb. § 22 odst. 1

Diagnostický ústav

Pobyt v diagnostickém ústavu může být buď nařízený soudem nebo dobrovolný. Většina svěřenců je v diagnostickém ústavu nedobrovolně. V případě dobrovolného pobytu je nutná dohoda mezi vedoucím ústavu, rodiči (zákonnými zástupci) svěřence a svěřencem samým.[6]

Vzdělání většiny svěřenců je na úrovni 6.-7. třídy základní školy. Naprostá většina svěřenců je po zhruba dvouměsíčním pobytu v diagnostickém ústavu umístěna ve výchovném ústavu. [6]

Výchovný ústav

Stejně jako v diagnostickém ústavu jsou svěřenci do výchovného ústavu umístěni dobrovolně, a to na základě dohody s rodiči nebo nedobrovolně na základě rozsudku soudu, který jim nařídil ústavní výchovu. Ústav poskytuje dlouhodobou péči, jejímž základním posláním je příprava na budoucí povolání. [6]

Výukové programy ve výchovném ústavu mohou mít tři podoby:

- kurzy a praktická školení pro krátkodobé pobyty a pro nejhůře vzdělavatelné svěřence (u děvčat je to výchova k rodičovství, u chlapců základní řemeslné dovednosti)
- odborné učiliště, jež svěřenec absolvuje s výučním listem
- střední odborné učiliště

Vzdělání svěřenců obvykle probíhá ve výchovných skupinách, které odpovídají jejich zařazení do vzdělávacího programu. V rámci ústavní výchovy jsou zaváděny tzv. samostatné skupiny svěřenců, kteří bydlí mimo internát, docházejí do zařízení na výukové programy a na stravu a jinak už nejsou pod kontrolou ze strany pracovníků zařízení.[6]

„Výchovné ústavy se potýkají s podobnými problémy jako diagnostické ústavy – s chybnými koncepty tohoto druhu výchovy, která musí reagovat na novou společenskou situaci, s nedostatečnou diferenciací jednotlivých zařízení, jež vede k tomu, že spolu svěřenci, kteří by podle názorů pracovníků spolu žít neměli (a tak „narušenější“ svěřenci strhávají méně „narušené“), s nedostatečnou přitažlivostí stávajících zařízení pro nové pracovníky, s útekem svěřenců, jimž má málokdo odvahu preventivně bránit.“³³

Vězení

Tradičně je chápáno, že překročení zákona je spojeno jen s představou trestu a trest bývá spojen jen s uvěznění. Historickým vývojem se věznění stalo převažující formou trestu, kterou stát reagoval na legálně prokázaný zločin, ale v současné době je vězení prohlašováno nejen za trest, ale i za prostředek odstrašování pachatelů od dalších zločinů, ba dokonce za místo kde se dá výchovně působit na odsouzené. [6]

Vězení by mělo tedy v zásadě plnit dvě funkce: odradit ostatní občany od páchaní trestné činnosti a odnětím svobody potrestat a zároveň napravovat ty, kteří se protiprávního chování už dopustili.

Při plnění první funkce je vězeň přísně střežen a kontrolován, uvěznění má vliv na jeho psychiku a tíha uvěznění je dostatečně čitelná a zároveň působí jako odstrašující příklad pro ostatní členy společnosti.[14]

Druhá funkce se začala vyvíjet postupem času, kdy se na trest ve vězení začíná pohlížet jako na možnost převýchovy potrestaného při aplikaci humánního zacházení. Cílem je náprava chování člověka a jeho mravů. Důraz je také kladen na výchovnou funkci trestu.[1]

³³ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*, 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X
strana 53

4.2.1 Pilíře Probační a mediační služby

Probační a mediační služba definuje své základní cíle prostřednictvím tří pilířů, o které opírá své těžiště činnosti:

a) integrace pachatele

První pilíř PMS je chápán jako: „Úsilí služby o začlenění obviněného respektive pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.“³⁵ Tento první pilíř bychom mohli nazvat jako úsilí o sociální integraci osob sociálně vyčleněných, která probíhá jak u osob obviněných, odsouzených, tak podmínečně propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.

b) participace poškozeného

Definice tohoto pilíře je chápána takto: „Probační a mediační služba se snaží o zapojení poškozeného do „procesu“ vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.“³⁶ Jde o působení na poškozené po psychické stránce, tak aby utrpení způsobené trestnou činností nepřerostlo v nedůvěru ve státní systém a případně další páchaní trestné činnosti, např. v podobě pomsty, osobou poškozeného.

c) ochrana společnosti

Ochrana společnosti je dle PMS základním cílem, která je definována takto: „Probační a mediační služba přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.“³⁷ U tohoto pilíře je zřejmé, že jde především o dohled nad osobami odsouzenými, kterým je zabezpečována náprava osob pachatele, a to formou alternativních trestů a opatření.

³⁵ <http://www.pmscr.cz/>

³⁶ <http://www.pmscr.cz/>

³⁷ <http://www.pmscr.cz/>

4.2.2 Probace

Probace je slovo pocházející z latiny a znamená ověřování, zkoušení. V naší trestní praxi se probační dohled ukládá obviněnému nebo odsouzenému, pokud státní zástupce nebo soudce považuje za účelné sledovat po určitou dobu chování klienta a uloží mu obvykle i přiměřené omezení nebo povinnost (např. zdržet se her na hracích automatech, podrobit se léčbě závislosti na omamných a psychotropních látkách, které není ochranným léčením). Probační a mediační služba poté zajišťuje výkon dohledu a během zkušební doby jednak kontroluje vedení řádného života klienta, plnění uložených přiměřených povinností a omezení. Slovo probace pochází z latiny a znamená ověřování nebo zkoušení. V naší trestní praxi zahrnuje organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody (např. obecně prospěšné práce včetně uložených povinností a omezení), jako sledování chování ve zkušební době nebo dohled při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem. Dále individuální pomoci obviněnému, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů. [28]

Probační dohled můžeme charakterizovat jako alternativní sankci nespojenou s odnětím svobody spočívající v povinnosti odsouzeného být v průběhu zkušební doby v součinnosti s probátorem. [28]

Soudce může uložit dohled, pokud rozhodne o podmíněném upuštění od potrestání, podmíněném odsouzení nebo podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Dohled může také nahradit pobyt obviněného ve vazbě, v tomto případě o dohledu rozhoduje státní zástupce nebo soudce. [28]

Probační dohled probíhá jako pravidelný osobní kontakt obviněného nebo odsouzeného s probačním pracovníkem. Tato pravidelná setkání se konají na středisku PMS v místě bydliště klienta. Probační úředník má také právo navštívit svého klienta i doma. Dohled nad klientem provádí úředník nebo asistent střediska PMS.

O jednotlivých setkání s klientem probační úředník nebo asistent vede záznamy v probačním spise. Informace o tom jak dohled probíhá, jsou sdělovány soudci. [28]

Hlavní funkcí probačního úředníka je kontrola a vedení klienta k tomu, aby neporušoval zákon a snažil se plnit své další povinnosti. Vedle toho je klientovi nápomocen při řešení složitějších problémů, jako jsou např. konflikty s rodiči nebo vrstevníky [5]

Probační úředník usiluje o individualizaci trestního postihu, proto jsou využívány tzv. probační programy.

Probace je vykonávána prostřednictvím probačních programů, které mohou být mladistvému pachateli uloženy soudem, nebo které může mladistvý pachatel dobrovolně přijmout v přípravném řízení. [5]

Jednou z organizací, které ve spolupráci s PMS realizují probační programy pro mladistvé pachatele protiprávních činů, je Proxima Sociale o.s.

4.2.3 Mediacce

Slovo mediace pochází z latinského slova „medium“, což znamená střed, popřípadě prostředí, uprostřed stojící, nestranný.

Mediace je chápána jako propracovaný proces uplatňovaný v oblasti práva, poradenství, psychologie a v jiných oblastech společenského života. Je to poměrně nedávný způsob řešení konfliktů a sporů mezi dvěma občany za pomoci odborné třetí strany. [22]

Pojem mediace není často chápán jednotně, proto je vhodné ohraničit jeho význam dle kontextu, v němž je používán:

„V širším kontextu je mediace chápána jako způsob řešení a potíží za pomoci komunikace přes mediátora, a to v různých oblastech společenského a ekonomického života.“³⁸

„V užším kontextu se jedná o vyrovnání mezi pachatelem a poškozeným v rámci soudního sporu – u nás nejčastěji v oblasti trestního práva.“³⁹

Mediátor

„Mediátor je označován za prostředníka či zprostředkovatele a jako nezávislá a nezáujatá osoba napomáhá stranám identifikovat jejich zájmy a podporuje je v hledání společných praktických a reálných řešení v bodech, které způsobily konflikt. Podporuje klienty v hledání společné smírné cesty a vytvoření vzájemně přijatelné dohody, která může být v určité formě právně závazná. Pomáhá jim vyhledávat taková řešení, která uspokojí obě strany, aniž by doporučoval či nařizoval podobou výsledného řešení.“⁴⁰

Facilitátor

„Facilitátor je odborník na vedení procesu dorozumívání ve skupině. Umožňuje každému aktivně se účastnit a vyslovit názor. Pomáhá lidem najít nejlepší řešení. Je to člověk, který se snaží usnadnit formulování cílů a pak jejich řešení ve skupině. Proces facilitace a proces mediace se dá kombinovat.“⁴¹

³⁸ Mediace v rámci VTOS, příloha k časopisu Vězeňství 1/2005 ISSN- 1213-9297

³⁹ Mediace v rámci VTOS, příloha k časopisu Vězeňství 1/2005 ISSN- 1213-9297

⁴⁰ Asociace vzdělavatelů v sociální práci. Mediace v trestní justici. *Sociální práce*. 2005, č.4. ISSN: 1213- 624

⁴¹ Radmil Švancar. *Učitelství noviny*. 2007, ISSN: 0139-5718

Mediace umožňuje oběma stranám otevřeně se vyjádřit ke všemu, co trestnou činností bylo způsobeno a pokusit se vzniklý konflikt urovnat. Výsledkem takového jednání může být např. dohoda o řešení vzniklých následků, které mohou být morální (ostuda na veřejnosti) nebo materiální (ztráta peněz, rozbitá věc). Uzavřená dohoda slouží jako podklad pro rozhodování státního zástupce nebo soudce. [5]

Výsledkem mediace je zpráva, která pomáhá státním zástupcům a soudcům vytvářet podmínky pro jejich rozhodnutí o možném alternativním postupu v trestním řízení nebo o uložení alternativního trestu. Součástí zprávy může být také například dohoda uzavřená mezi pachatelem a obětí týkající se náhrady škody a usmíření vztahů.[28]

Probace se v porovnání s mediací liší především v cíli samotné činnosti. Probace je nařízena soudem a mediace je dobrovolná .

5. Význam prevence a resocializace

Pojem prevence pochází z latinského *praeventus*, což znamená zákrok předem

„Prevencí kriminality rozumíme soubor nejrůznějších aktivit mimo trestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejím zmenšení. Jde tedy o působení na faktory kriminality, na příležitosti a podněty na páchaní trestných činů, o působení na potenciální pachatele a potenciální oběti a o vytváření zábran proti páchaní trestných činů. Do takto koncipovaného pojmu prevence kriminality tedy nezahrnujeme prevenci represí.“⁴²

„Preventivní kontrola zahrnuje opatření ekonomické, sociální, školské apod., zahrnuje politiku sociálních a institucionálních změn, zahrnuje činnost všech článků politického systému (tedy daleko za rámec tradiční činnosti policie a justice), které jsou zaměřeny proti trestné činnosti, ale i proti dalším protispolečenským jevům.“⁴³

Skupina dětí a mladistvých je nejméně odolná vůči nežádoucím vlivům . Pro tyto skupiny jsou typické drobné problémy v chování přes závažnější delikty až po delikvenci, kriminalitu, patologické hráčství či toxikomanií. Jelikož tyto negativní jevy nepříznivě zasahují do života rodin, sociálních skupin i do života jednotlivců byl v roce 1994 schválen vládní Program sociální prevence a prevence kriminality. Na základě tohoto usnesení bylo uloženo Ministerstvu vnitra, Ministerstvu spravedlnosti, Ministerstvu práce a sociálních věcí, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvu zdravotnictví a Ministerstvu obrany vypracovat rezortní programy činností, vztahujících se k sociální prevenci a prevenci kriminality.

⁴² Novotný, O., Zapletal, J., *Kriminologie*. 2.vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2, strana 224

⁴³ Zoubková, I., *Kontrola kriminality mládeže*, 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2 strana 27

Rezortní program Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy byl schválen v červenci 1995 a zahrnuje konkrétní aktivity ve všech oblastech školství, které by měly přispět ke zlepšení sociální prevence a prevence kriminality dětí a mládeže. [13]

5.1 Druhy prevence kriminality

Prevenci kriminality rozdělujeme do dvou základních skupin, a to na skupinu s obsahovým zaměřením a na skupinu dle okruhu adresátů. [14]

5.1.1 Prevence kriminality s obsahovým zaměřením

Sociální prevence

Sociální prevence je zaměřena na osobu pachatele (i potenciálního) a na modifikaci příčin kriminality. Představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenským a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchaní trestné činnosti. Sociální prevence je součástí sociální politiky státu.[15]

Proces socializace spadá především do období dětství a dospívání. Většina dospělých pachatelů se dopouští trestné činnosti již v ranném věku, a proto je soustředěna na děti. Cílem je ovlivňovat a působit na jejich chování pokud možno ještě předtím než začnou páchat trestnou činnost.

Pokud se ovšem trestné činnosti dopustí, mají být vhodnými resocializačními opatřeními co nejdříve navedeni na správnou cestu. K tomu lze využít nejrůznějších opatření, která z větší části spadají do sféry sociální politiky, především opatření zaměřená na rodinu, na výchovu a vzdělávání a opatření zdravotní, apod. [15]

Situační prevence

Situační prevence vychází z toho, že určité druhy kriminality mládež páchá v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Podstatou situační prevence je snaha snížit možnosti pro spáchání trestných činů. [15]

Situační prevence je zaměřena na omezování příležitostí ke spáchání trestných činů a na zvyšování rizika dopadení pro pachatele. Tento druh prevence staví na zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické ochrany se snaží kriminogenní podmínky minimalizovat. Nejeftektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti. Úspěšnost situační prevence je vysoká, je však podmíněna adekvátní volbou opatření a finančními a personálními prostředky do ní vloženými. [9]

Těžiště odpovědnosti za opatření situační prevence nesou především občané a obce, popř. městská či obecní policie a v rámci vymezených kompetencí i Ministerstvo vnitra, respektive Policie ČR.

Viktimologická prevence

Viktimologická prevence se zabývá informačními kampaněmi adresovaným občanům a organizacím, které jim pomáhají zvyšovat jejich bezpečnost a bezpečnost jejich majetku. [6]

Je založena na koncepci bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o skupinové, individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. [9]

Do určité míry se překrývá s prevencí sociální a prevencí situační, a to dle míry ohrožení na primární, sekundární i terciární úrovni.

5.1.2 Prevence kriminality dle okruhu adresátů

Primární prevence

Primární prevence je nepřímou strategií, je necíleně orientována na celou společnost, její instituce a občany. Působí na každého, aniž by brala v úvahu jeho stupeň kriminálního ohrožení nebo kriminální rizikovosti. Spočívá především v optimalizaci životních podmínek, zvláště sociálních, ale i materiálních, v péči o náležité fungování všech prosociálních aktivit, které vedou k socializaci jedinců a k pozitivnímu rozvoji společnosti. Současně se snaží prostřednictvím hospodářské politiky, sociální politiky, kulturní politiky a právní politiky působit na příčiny kriminality. [9]

Jako příklad primární prevence bych chtěla uvést městskou výstavbu, která je plánována tak, aby sídliště byla plnohodnotnou částí města. Součástí výstavby by byl dostatek obchodů, služeb, škol, hřišť a jiných zařízení pro aktivity ve volném čase, aby zde mohlo vzniknout sociální prostředí umožňující dobré sousedství s přiměřenou a přijatelnou sociální kontrolou. [9]

Sekundární prevence

Sekundární prevenci je strategií přímou, orientovanou na jedince a skupiny kriminálně rizikové, ať již jako potencionální pachatelé, či oběti.

Sekundární prevence je zaměřena na:

- *včasnou identifikaci*
 - a) *potencionálních pachatelů s cílem dosáhnout intervence dříve než dojde ke spáchání trestného činu*
 - b) *sociálně patologických jevů (drogových závislostí, záškoláctví, gamblerství, vandalismu, etnických konfliktů apod.)*
- *cílené informační, poradenské a vzdělávací aktivity sociální péče vykonávané prostřednictvím poraden, linek důvěry, sociálních kurátorů pro mládež a streetworkerů okresních úřadů, výchovných poradců na školách a protidrogových koordinátorů.*⁴⁴

Terciární prevence

Terciární prevence je přímou strategií zaměřenou na osoby, které se již trestné činnosti dopustili, ale i na ty osoby, které se v minulosti již oběťmi trestných činů staly. Cílem této prevence je předcházení kriminální recidivě, sociálně negativního jednání (šikany, prostituce, záškoláctví, útěků z domova) a resocializaci kriminálně narušených mladých osob (vzdělání, pomoc při získávání pracovního uplatnění a bydlení). [17]

⁴⁴ Zoubková, I., *Kontrola kriminality mládeže*, 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002, ISBN 80-86473-08-2, str. 63

Níže uvedené schéma zobrazuje vzájemnou spojitost prevence kriminality s obsahovým zaměřením a dle okruhu adresátů.

PREVENCE	Primární Zaměřená na celou mladou generaci	Sekundární Zaměřená na rizikové skupiny mládeže	Terciární Zaměřená na ty mladé osoby, které se již kriminálních činů dopustily nebo se staly jejich obětí
Sociální Orientovaná na společenské faktory	Opatření směřující k podpoře hodnotového systému odmítajícího nezákonné jednání.	Velmi různá, úzce cílená opatření zaměřená na konkrétní druhy rizikových skupin v rozlišení dle věku, míry a druhu ohrožení, teritoria apod.	Ukládání trestů a ochranných opatření a resocializační opatření uplatňovaná v průběhu výkonu trestu odnětí svobody i po propuštění.
Situační Orientována na omezení kriminogenních situací a na zvýšení pravděpodobnosti odhalení pachatele	Zvyšování informovanosti o možnosti obrany proti kriminalitě a o správném chování v případě výskytu trestného činu.	Zhoršení podmínek pro páchaní kriminality a opatření organizační (zvyšování profesionality policistů)	Zvýšení míry objasněnosti trestných činů a zhoršení podmínek pro páchaní konkrétních druhů kriminality
Viktimmnosti Orientovaná na bezpečné jednání	Zvyšování informovanosti o možnosti ochrany proti nejčastěji se vyskytujícím druhům kriminality a o správném chování v případě ohrožení trestným činem.	Cílené zvyšování informovanosti o možnosti ochrany proti nejčastěji se vyskytujícím druhům kriminality	Psychologická, zdravotní a právní pomoc a poradenství, odškodňování obětí

Schéma 5: Schéma prevence kriminality mládeže [23]

5.2 Prevence kriminality mládeže na celostátní úrovni

Prevence kriminality je vedle represe součástí trestní politiky státu. Z pohledu teorie je prevence kriminality součástí kriminologie, která zkoumá zejména osobu pachatele, osobu oběti a zabývá se možnostmi kontroly kriminality.[9]

V současné době se aktivně do prevence kriminality na území České Republiky zapojují některá města a obce. Především v největších městech vyvolává kriminalita u jejich občanů obavu. S velikostí města se jeho zamoření kriminalitou většinou zvětšuje, život ve velkých městech je většinou nebezpečnější. Stát by se měl tímto problémem zabývat a dbát o pocit bezpečnosti všech svých občanů. [9]

V České republice je prevence kriminality organizována třístupňově:

- a) mezirezortně
- b) rezortně
- c) na místní úrovni

a) mezirezortní úroveň

Odpovědnost za organizaci, koordinaci a metodiku prevence kriminality a integraci preventivních programů zastává od roku 1994 (usnesení vlády č. 617/1993) mezirezortní Republikový výbor pro prevenci kriminality (dále jen Republikový výbor), v němž zasedají zástupci všech zainteresovaných ministerstev a zástupci Mezirezortní protidrogové komise.[16]

Činností Republikového výboru je vytváření plánu preventivní politiky vlády České republiky na mezirezortní úrovni a její realizace na úrovni místní. Současně disponuje se státními prostředky na podporu komplexních preventivních programů na místní úrovni. Schvaluje také projekty předložené městy, včetně výše finančních prostředků. Při Republikovém výboru byla zřízena komise pro výběr programů prevence kriminality na

místní úrovni k poskytování finančních prostředků. Předsedou Republikového výboru je ministr vnitra.[16]

Jednou z podmínek přidělení dotace na prevenci kriminality je zřízení funkce manažera preventivních programů.

b) rezortní úroveň

Do prevence kriminality se nezapojují všechny rezorty stejně intenzivně. V *sociální prevenci* se realizuje především Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví a Ministerstvo spravedlnosti. V *situační prevenci* zejména Ministerstvo vnitra. Ve *viktimologické prevenci* Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo zdravotnictví. [16]

Ministerstvo vnitra

Program prevence kriminality Ministerstva vnitra se zaměřuje na mládež v oblastech:

- Praktické realizace prevence kriminality ve městech s vysokou mírou trestné činnosti. Ministerstvo vnitra podpořilo projekty občanských sdružení zabývajících se prevencí kriminality (např. linka důvěry pro mládež, krizové linky atd.). Odbor prevence kriminality vytvořil koncepci projektu Centrum včasné intervence.
- Preventivní činnost Policie České republiky. Podstatný krok policejní prevence učinil v roce 1998 ministr vnitra, když vytvořil metodickou radu pro Preventivně informační skupiny Policie České republiky . Policejní preventivní činnost spočívá na Preventivně informačních skupinách na úrovni okresních (městských) policejních ředitelství. Preventivně informační činnost zaměřenou na mládež vyvíjí i Muzeum Policie ČR a Národní protidrogová centrála. [15]

Ministerstvo spravedlnosti

Činnost ministerstva spravedlnosti se dotýká prevence kriminality mládeže v oblastech:

- legislativní
- výkonné (při vytváření podmínek pro aplikaci alternativních trestů a odklonů v trestním řízení, v rámci resocializačního působení ve vězeňství)
- výzkumné (zajišťovaná Institutem pro kriminologii a sociální prevenci)

Ministerstvo zodpovídá za novelizaci soudnictví nad mládeží spolu s novelizací trestních kodexů. Zavádí instituty, mezi nejvýznamnější z nich patří probace.

V rámci vězeňství je realizován systém resocializačního působení na mladistvé odsouzené. Současně byl zvýšen počet učebních oborů pro mladistvé odsouzené. [15]

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se v prevenci zaměřuje především na:

- zkvalitnění výchovného působení školy včetně učitelů
- propracování systému pedagogicko-psychologického poradenství
- péči o narušenou mládež, zejména ve výchovných ústavech
- podporu aktivit mládeže zaměřených na volný čas
- rozvoj sociálně právní výchovy a forem vzdělávání

V oblasti socializačního působení školy a výchovy k občanství je na všech typech státních základních a středních škol zkvalitňováno vzdělávání v právních a etických tématech a výchova ke zdravému životnímu stylu. [15]

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Preventivní práce ministerstva práce a sociálních věcí se zaměřuje na:

- zlepšování a rozšiřování standardní sociální práce
- práci s mladými nezaměstnanými
- podporu nevládních organizací zabývajících se aktivitami v sociální oblasti

Byla zavedena funkce sociálního asistenta pro práci s ohroženou mládeží „na ulici“ – tzv. streetwork. Jde o sociální asistenty, kteří sami v terénu aktivně vyhledávají ohroženou mládež nebo mládež již zasaženou sociálně patologickým vývojem, a to tam, kde se mladiství scházejí (na ulici, na diskotékách, v rockových klubech).

Garantem v souvislosti s penitenciární a postpenitenciární práce je kurátor pro mládež.

Na okresních a magistrátních úřadech jsou zřizována v rámci odborů sociálních věcí, specializovaná pracoviště sociální prevence. [15]

Ministerstvo zdravotnictví

Ministerstvo zdravotnictví svoje aktivity v prevenci kriminality mládeže zaměřuje na:

- prevenci týrání, zanedbávání a sexuálního zneužívání dětí
- léčbu závislostí (především drogových)
- pomoc dětským obětem trestných činů

Realizován byl například projekt prevence týrání, zanedbávání a sexuálního zneužívání dětí a projekt plánovaného rodičovství a sexuální výchovy. Finančně je podporována nevládní organizace „ Bílý kruh bezpečí“. [15]

5.3 Prevence kriminality na místní úrovni

Vládou podporovaná prevence kriminality na místní úrovni v České republice byla od roku 1996 realizována ve dvou typech programů.

- a) *Komplexní součinnost programu prevence kriminality na místní úrovni (dále Komplexní program)*
- b) *Program prevence kriminality na místní úrovni – Partnerství*

a) Komplexní součinnost programu prevence kriminality na místní úrovni

Program prevence kriminality na místní úrovni byl vládou podporován v letech 1996 až 2004. Podstatou komplexnosti byla orientace těchto projektů na sociální, situační a viktimologické aspekty prevence. Prevence tedy byla zaměřena na občany, organizace, sociální skupiny, oběti trestných činů. Zároveň byl zaměřen na snižování jednotlivých druhů kriminality a strachu z kriminality.[14]

Požadavkem tohoto programu byla součinnost – zapojení – co nejširšího spektra subjektů (orgány státní správy, samosprávy, policie, nestátních organizací, podnikatelských subjektů, občanů). Koordinace součinnosti realizátorů jednotlivých dílčích projektů byla úkolem manažera prevence.[14]

Do Komplexních programů se zapojilo téměř sto měst. V prvních letech byla vybírána města nad 30 000 obyvatel s vysokým indexem trestné činnosti, k němuž bylo postupně přičítáno dalších 23 rizikových faktorů. Později se výběr měst rozšířil na města nad 10 000 obyvatel a na města méně riziková. Během devíti let bylo podpořeno na 3500 projektů.⁴⁵

⁴⁵ Zapletal, J. a kol., *Prevence kriminality* 3.vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR v Praze,2008.
ISBN 978-80-7251-270-6 strana 60

Nejčastějšími programy v rámci situační prevence byly programy zaměřené na městské kamerové monitorovací systémy. V rámci sociální prevence sportovní aktivity (výstavba a vybavení sportovních areálů, školních hřišť), zájmové aktivity (pobyty v přírodě, zájmová činnost) a krizová poradenská zařízení (linky důvěry, azylové bydlení).[14]

Ve městě Brně byly úspěšně realizovány tyto programy:

- *Centrum pro týrané a zneužívané děti* – projekt spočívající ve vybavení zařízení, které poskytuje sociálně-právní ochranu, pomoc poradenství a terapii ohroženým skupinám dětí a mládeže
- *Podpora aktivit kulturního a vzdělávacího střediska romských dětí a mládeže* – formou dovybavení a rekonstrukce sportoviště základní školy v centru Brna a jeho zpřístupnění mládeži
- *Dům radosti* – projekt na vybavení sportovní klubovny pro rizikovou skupinu dětí a mládeže
- *Zvyšování právního vědomí dětí a mládeže* – vzdělávací program Policie ČR (přednášky, besedy, výtvarné výstavy apod.)
- *Integrace ohrožených dětí do skautských kolektivů* – zapojování ohrožených dětí do stálých skautských kolektivů
- *Košíková proti drogám* – projekt na vybavení pro basketbalové placky na sídlištích, včetně turnaje v pouliční košíkové. [16]

b) Program prevence kriminality na místní úrovni – Partnerství

Program Partnerství je dalším programem na místní úrovni, který je podporován vládou (od roku 2003). Je inovací původního Komplexního programu prevence kriminality, kde výběr měst byl podmíněn uzemní rozlišovací schopností statistik. Z čehož vyplynulo, že statistické zpracování dat neumožňovalo podrobnější pohled na menší lokality, ulice, parky, nákupní zóny, kde může být výskyt trestné činnosti také

velmi zatěžující pro jejich obyvatele a návštěvníky. Vyhledávat a doporučovat takovéto rizikové lokality může Policie ČR v rámci každodenní praxe. Jde o partnerství mezi policií a představiteli obcí, měst, krajů a dalšími subjekty při ochraně veřejného pořádku, bezpečnosti a prevenci kriminality. Program vychází ze skutečnosti, že Policie ČR má nejúplnější informace o trestné činnosti v daném regionu. [14]

Programy prevence kriminality na místní úrovni se staly základem vytvořeného preventivního systému v ČR.[14]

6. Šetření

6.1 Cíle šetření

Tématem diplomové práce je význam prevence a resocializace trestání mládeže. Pro úspěšnou funkčnost preventivních a resocializačních programů je potřebné znát konkrétní strukturu mladistvých pachatelů. Proto jsem se rozhodla provést šetření, které analyzuje klienty Probační a mediační služby, kteří se zúčastnili programu *Změnit směr*. Tento program zabezpečuje občanské sdružení Ratolest Brno ve spolupráci se Statutárním městem Brnem a Jihomoravským krajem a je programem resocializačním.

V první části šetření se zaměřuji na zhodnocení efektivnosti tohoto programu ze strany pracovníků občanského sdružení Ratolest Brno. V druhé části šetření se zabývám samotným hodnocením účastníků tohoto projektu, kteří mají problém se zákonem, jsou v různém stupni vyšetřování, soudního řízení, případně mají účast v tomto programu nařízenou soudem. Zjištěná data mohou být podkladem pro zlepšení resocializačních programů a jsou také zpětnou vazbou na funkčnost již probíhajícího programu *Změnit směr*.

Hlavními cíli šetření jsou:

- **zhodnocení funkčnosti programu *Změnit směr***
- **efektivita resocializace jedince prostřednictvím tohoto programu**
- **vzájemná spolupráce a vztahy účastníků programu s občanským sdružením Ratolest**
- **význam pokračování projektu v dalších letech**

6.2 Specifikace projektu „Změnit směr“

Projekt se zaměřuje na pomoc mladým lidem, kteří se dostali do problémů se zákonem a na snižování rizika opakování trestné činnosti. Cílem projektu je podpořit rozvoj sociálních dovedností klientů, posílit jejich schopnost přijímat společenská pravidla a normy. Řešit adekvátním způsobem konflikty, podpořit jejich sebepoznání a vést klienty k převzetí odpovědnosti za své chování.

Hlavními cíly projektu dle „Hodnocení projektů Městského programu prevence kriminality v Brně“ za rok 2008 *Změnit směr* jsou:

- snižování recidivy trestné činnosti u mladistvých
- snížení závažnosti trestných činů
- podpora schopnosti přijímat společenská pravidla a normy
- posílení sociálních dovedností (komunikace, schopnost řešení konfliktů...)
- posílení konkurenceschopnosti na pracovním trhu
- podpora aktivního využití volného času u klientů

Cílová skupina programu:

Program je určený mladistvým věku 14-18 let, kteří mají problém se zákonem. Mezi charakteristické obtíže patří problémy v rodině (se sourozenci, rodiči), ve škole (špatný prospěch, neomluvené hodiny), socializované, případně nesocializované poruchy chování, konflikty s rodiči, učiteli, s vrstevníky (nedostatek kamarádů, šikana).

Náplň programu:

Program je uzavřený a časově omezený (do programu není možno po jeho zahájení vstoupit). Délka programu je tři měsíce a probíhá v osmi skupinových setkáních, osmi individuálních setkáních a tří denních výjezdech.

Program se skládá ze tří povinných prvků:

- **individuální práce s mladistvými**
- **skupinové setkání**
- **výjezdová zážitková akce**

Na základě „*Hodnocení projektů Městského programu prevence kriminality v Brně za rok 2008*“ hodnotí pracovník občanského sdružení Ratolest program *Změnit směr* takto:

Co se díky projektu změnilo?

Z mého pohledu přinesla realizace projektu změnu pohledu klientů, kteří se do programu zapojili. Klienti tak měli možnost zažít činnosti, které často neprožívají. Byl zde i prostor pro silné prožitky, které nesouvisejí s každodenními aktivitami. Tyto prožitky byly zažité v rámci skupiny, což z našeho pohledu posílilo jejich intenzitu, ale také délku trvání. Takovéto aktivity mohou nabídnout klientům nové možnosti, jak trávit volný čas, na co se zaměřit, jak pracovat na svém dalším rozvoji. To vše v mezích společenské přijatelnosti a v rámci zákonů. Díky práci s celým rodinným prostředím, tak bylo možné posílit intenzitu našeho působení na klienty, ale zejména celkovou změnu na straně klientů.

Co se podařilo?

Podařilo se realizovat všechny předem definované aktivity (skupinová setkání, individuální setkání, 3 denní výjezd mimo Brno). V rámci běhu programu se nad plán podařilo více zapojit rodiče klientů. Někteří z nich s námi opakovaně konzultovali co mají se svým synem dělat. Za úspěch také považují zpětné vazby na celý program od samých účastníků běhu.

Co se nepodařilo?

Za neúspěšné považuji, že se nepodařilo naplnit plánovanou kapacitu programu. Bylo velmi náročné najít dostatek klientů. V období sestavování skupiny bylo díky PMS ČR vytipováno celkem 9 klientů. Další klienty se však již nepodařilo získat. U

některých klientů se navíc změnila situace (vážné dlouhodobé onemocnění, ukončení spolupráce klienta a PMS). Vzhledem k tomu, že nemáme jakékoli možnosti, jak zajistit, aby klient pokračoval v programu, tak nebylo jednoduché zajistit, aby všichni klienti docházeli. Situaci navíc posiloval fakt, že ve většině případů pracujeme s klienty, kteří vykazují nižší motivaci ke spolupráci.

6.3 Charakteristika zkoumaného souboru

Zkoumaným souborem jsem použila výběr reprezentativní, kdy respondenti absolvovali program *Změnit směr*.

Respondenti byli ve věku od 15 do 18 let. Výzkumný vzorek tvoří celkem 7 respondentů, z toho je 1 žena a 6 mužů.

6.4 Metoda šetření

Všichni respondenti odpovídali prostřednictvím techniky dotazníku na otázky, které se vztahují na věkovou strukturu, vzdělání, sociální zázemí, osobní zkušenost s programem „Změnit směr“.

Při průzkumu jsem použila **kvalitativní techniky šetření**. Jednalo se o řízený rozhovor, který jsem nahrála na záznamové zařízení. Respondenty jsem získala záměrným výběrem.

Vycházela jsem z osobních a kasuistických materiálů, kterými jsou:

- osobní anamnézy
- výpisy z rejstříku trestu
- rodinné údaje

Další data pro mé šetření jsem získala z počítačové databáze a z rozhovorů s pracovníky Ratolesti.

S každým klientem jsem se jednotlivě domluvila na soukromé schůzce, která probíhala výhradně bez přítomnosti třetí osoby. Všem respondentům jsem se snažila vytvořit stejné podmínky, tak aby výpovědi nebyly zkresleny a došlo k navození pozitivní a přátelské atmosféry. Doba trvání řízeného rozhovoru vždy trvala cca 20 min. Šetření jsem provedla v posledním čtvrtletí roku 2008.

Každého respondenta jsem seznámila s cílem rozhovoru, důvodem použití výstupních dat a zaručení anonymity při zpracování výsledných dat.

Respondenti byli dotazováni na níže uvedené otázky:

FORMULÁŘ ŘÍZENÉHO ROZHOVORU

1. Jakého jste pohlaví?
2. Kolik je Vám let?
3. Co Vaše rodina? Jaké jsou vztahy mezi rodiči a sourozenci?
4. Jak trávíte volný čas? Máte nějaké koníčky?
5. Měl/a jste v minulosti již nějaký konflikt se zákonem?
6. Jak vnímáte Vámi navštěvovaný program *Změnit směr*?
7. Co se Vám na tomto programu líbilo/nelíbilo?
8. V čem Vám tento program pomohl?
9. Jak hodnotíte spolupráci s pracovníky o.s. Ratolest ?
10. Jakým způsobem jste se dozvěděli o programu *Změnit směr*?
11. Ovlivnili Vás nějakým způsobem spoluúčastníci tohoto programu?
12. Vznikl v průběhu realizace programu nějaký konflikt ?
13. Vyhovovalo Vám zapojení Vaší rodiny do tohoto programu?
14. Jak hodnotíte jednotlivé prvky realizace programu?
 - individuální setkání
 - skupinové setkávání
 - výjezdový program
15. Myslíte si, že by tento program měl pokračovat nadále?

6.5 Výsledky a závěr šetření

6.5.1 Výsledky šetření

OTÁZKA Č. 1

Jakého jste pohlaví?

Otázka číslo 1 je zaměřena na zjištění pohlaví jednotlivých respondentů. Z celkového počtu 7 respondentů je 6 mužů a jen 1 žena.

OTÁZKA Č. 2

Kolik je Vám let?

Žena je ve věku 16 let a tři muži jsou ve věku 15 let, dva 16 let a jeden 17 let.

OTÁZKA Č. 3

Co Vaše rodina? Jaké jsou vztahy mezi rodiči a sourozenci?

Odpovědi respondentů na otázku č. 3 ukázaly, že většina respondentů pochází z úplné rodiny. Tento fakt je v přímém rozporu se zažitou představou, že mladiství pachatelé trestných činů pochází z neúplných rodin. V tomto případě šlo zřejmě o úplné rodiny, ale nefunkční.

Z celkového počtu respondentů měla žena a 5 mužů sourozence. V případě této ženy jde o sourozence mnohem staršího, který již s rodinou nežije, ale i přesto jsou jejich vztahy na velmi dobré úrovni. U čtyř mužů je nesoulad se svým sourozencem. Důvodem je vzájemná rivalita mezi sourozenci nebo pocit větší oblíbenosti svého sourozence u rodičů.

Zbývající muži mají se svými sourozenci vztahy na dobré úrovni.

OTÁZKA Č. 4

Jak trávíte volný čas? Máte nějaké koníčky?

Žena navštěvuje kroužek volnočasových aktivit se sportovním zaměřením.

Pět mužů tráví převážně svůj volný čas doma u počítače hraním her, prohlížením internetových stránek a občasným navštěvováním sportovních utkání. Pouze jeden muž pravidelně vykonává sportovní aktivity.

OTÁZKA Č. 5

Měl/a jste v minulosti již nějaký konflikt se zákonem?

Z celkového počtu mužů měli tři muži již v minulosti konflikt se zákonem. Zbytek respondentů nemělo dříve konflikt se zákonem.

OTÁZKA Č. 6

Jak vnímáte Vámi navštěvovaný program Změnit směr?

Na tuto otázku odpovědělo kladně 6 respondentů. Tito respondenti program „Změnit směr“ hodnotí jako pomoc ve vzniklé situaci. Jeden z respondentů se také zmínil, že předchozí spolupráce s PMS ho *motivuje k nepáchání další trestné činnosti*.

Čtyři respondenti jsou si vědomi, že pracovníci občanského sdružení Ratolest jim mohou v budoucnu poskytnout oporu.

Z dalších odpovědí vyplývá, že pracovníci občanského sdružení Ratolest jim mohou pomoci při rozhodování v životních situacích, směřují své respondenty ke slušnějšímu chování. Dále jsem zaznamenala, že respondenti si vybudovali důvěru k pracovníkům Ratolesti a mohou se jim svěřit se svými problémy.

Respondenti také zhodnotili, že jim docházení do programu nevadilo, a že tento program navštěvovali rádi, a to přes počáteční nechuť.

Zbývající jeden respondent nepovažuje tento program za pomoc a tvrdí, že si nejvíce pomohl sám.

OTÁZKA Č. 7

Co se Vám na tomto programu líbilo/nelíbilo?

V rámci skupin bylo velmi dobře hodnoceno setkání zabývajících se komunikací, konflikty a praktické téma zabývajících se hledáním pracovního místa, psaní životopisu apod. Tato setkání byla respondenty vnímána jako přínosná pro jejich budoucí život.

Dle odpovědí respondentů byla pozitivně hodnocena možnost zažít činnosti, které často neprožívají a tyto prožitky byly zažité v rámci skupiny, což posílilo jejich intenzitu a délku trvání. Některým respondentům nabídly nové možnosti jak trávit volný čas a na co se zaměřit.

Nejméně pozitivně bylo hodnoceno setkání zabývajících se prožíváním a emocemi, což bylo respondenty chápáno za velmi osobní. Toto téma bylo hodnoceno jako méně konkrétní a hůře uchopitelné pro budoucí život klientů.

OTÁZKA Č. 8

V čem Vám tento program pomohl?

Respondenti popsali, že jim práce v tomto programu byla velmi prospěšná a že si z aktivit, které byly v tomto programu probírány dokáží vše pamatovat. Dokonce i popsali, že se jim některé věci hodily v kontaktu s vrstevníky.

OTÁZKA Č. 9

Jak hodnotíte spolupráci s pracovníky o.s. Ratolest ?

Respondenti sdělili, že s pracovníky bylo možné probrat mnoho věcí, které nemají s kým řešit. Vytvořené prostředí vnímali jako bezpečné. O tom co pracovníci Ratolesti

říkali, přemýšleli. Někteří uvedli, že na počátku byli obezřetní v tom, co o sobě sdělují, postupně ale dokázali otevřeně mluvit o sobě, o svých vztazích a o rodině.

OTÁZKA Č. 10

Jakým způsobem jste se dozvěděli o programu Změnit směr?

Všichni klienti se dozvěděli o programu prostřednictvím Probační a mediační služby.

OTÁZKA Č. 11

Ovlivnili Vás nějakým způsobem spoluúčastníci tohoto programu?

K žádnému negativnímu ovlivnění dle odpovědí respondentů nedošlo, spíše naopak měli možnost se setkat s vrstevníky, kteří mají obdobný problém a o nich navzájem diskutovat.

OTÁZKA Č. 12

Vznikl v průběhu realizace programu nějaký konflikt ?

Dle odpovědí v průběhu programu nedošlo k žádnému konfliktu.

OTÁZKA Č. 13

Vyhovovalo Vám zapojení Vaší rodiny do tohoto programu?

Dva respondenti přiznali, že se opakovaně se svými rodiči nedostavili na zahájení tohoto programu, kdy bylo nutno sepsat smlouvy s těmito klienty a jejich zákonnými zástupci. Na základě toho se později od pracovníků Ratolesti dozvěděli, že se celé období před započítáním práce tak díky nim protáhlo.

V součinnosti realizace programu s rodinou bylo klienty vnímáno větší účinek působení, a to jak ze strany rodičů, tak i ze strany pracovníků Ratolesti. Tři klienti si dokázali na základě tohoto programu vytvořit lepší náhled na své rodinné prostředí.

OTÁZKA Č. 14

Jak hodnotíte jednotlivé prvky realizace programu?

- individuální setkání

Zpětná vazba na individuální setkání byla hodnocena od šesti účastníků pozitivně, jeden z respondentů se odmítl vyjádřit.

- skupinové setkávání

Všemi respondenty bylo skupinové setkání hodnoceno jako přínos pro jejich budoucí život, ale méně pozitivně hodnotili skupinové setkání zabývající se prožíváním a emocemi, což bylo všemi respondenty chápáno jako velice osobní.

- výjezdový program

Výjezdový program byl všemi respondenty hodnocen velmi pozitivně, protože se jednalo o třídní pobyt mimo Brno. Jeden respondent v jeho odpovědi uvedl, že na tomto výjezdu bylo pozitivní, že cena byla pouze 150,- Kč. Další respondent uvedl, že tento pobyt byl pro něj výjimečným zážitkem, a to z důvodu vyzkoušení teambuldingových technik a adrenalinové aktivity.

OTÁZKA Č. 15

Myslíte si, že by tento program měl pokračovat v nadále?

Tři dotázaní nedokázali na tuto otázku odpovědět a zbylí čtyři respondenti odpověděli, že bylo dobré kdyby tento program v následujících letech pokračoval.

6.5.2 Závěr šetření

Z provedeného výzkumu jsem došla k těmto závěrům:

- Všichni mladiství, kteří se zúčastnili programu „Změnit směr“ hodnotí tento program jako pomoc v jejich situaci, ve které se všichni ocitli. Jelikož je tento program realizován ve spolupráci s PMS a jak uvedl jeden z respondentů, chápe efektivitu tohoto programu jako součást motivace k nepáchání další trestné činnosti. Zjistila jsem, že u většiny klientů je výrazným zdrojem jejich chování právě jejich rodina. V rámci individuálních setkání došlo k tomu, že většina klientů si vytvořila lepší náhled na své rodinné prostředí a v současnosti dovede lépe vycházet se svými rodinnými příslušníky. Po absolvování tohoto programu se svými vrstevníky si mnoho z klientů uvědomilo vážnost svých činů a začalo nad těmito činy přemýšlet. Tento program také pomohl klientům určit směr ve svém dalším rozvoji.
- Respondenti konstatovali, že práci pracovníků občanského sdružení Ratolest vnímali jako přínos pro jejich budoucí život, a to např. ve vyhledávání pracovního místa, psaní životopisů apod. Vzájemná setkání jsou vnímána respondenty jako velký potenciál v tom, že dokáží po absolvování tohoto programu otevřeně mluvit o sobě, o svých vztazích a o rodině, a tímto se lépe znovuzačlenit do společnosti.
- Významným kladem pro klienty bylo, že mohou řešit své problémy ve spolupráci s pracovníky Ratolesti. Uvádí, že v počátku byli obezřetní ve věcech, které jim sdělují, ale postupem času dokázali otevřeně hovořit i o svých soukromých problémech. Pozitivně byla hodnocena spolupráce s pracovníky, především v individuálních setkáních a také v rámci výjezdové zážitkové akce došlo k prohloubení vzájemných vztahů mezi všemi zúčastněnými.
- Z odpovědí klientů nelze jednoznačně určit rozhodnutí pokračování tohoto programu.

Z provedeného šetření vyplývá, že program „Změnit směr“ je velkým přínosem pro mladistvé, a to zejména proto, že tento program považují za pomoc v jejich životní situaci. Chtěla bych také zmínit, že mladí lidé, kteří se dostali do problémů se zákonem, by měli mít šanci na normální fungování ve společnosti.

Při srovnání závěrů mého výzkumu se závěry pracovníků Občanského sdružení Ratolest konstatuji, že se shodují.

Tento program je realizován v rámci programu Prevence kriminality na místní úrovni ve spolupráci s Koordinačním centrem prevence kriminality ve městě Brně a finančně byl tento projekt podpořen Statutárním městem Brnem a Jihomoravským krajem. Z policejní analýzy Městské policie v Brně, jsem od pracovníků zjistila, že kriminalita v městě Brně klesá. Předpokládám tedy, že na to má i vliv systematická preventivní práce. Doufám, že nadále bude Magistrát města Brna pokračovat v přípravě a realizaci preventivních a resocializačních aktivit jakým je hodnocený program „Změnit směr“.

Na základě výsledků tohoto šetření jsem přesvědčena, že by tento program měl v dalších letech pokračovat.

Závěr

Předkládaná diplomová práce měla za cíl přiblížit problematiku delikvence mládeže a význam fungování preventivních a resocializačních programů. V práci jsem se soustředila na vytvoření struktury preventivních programů v České republice, s cílem analyzovat vybraný resocializační program realizovaný ve městě Brně. Výzkumným šetřením jsem zjišťovala efektivitu daného programu, jeho kvalitativní úroveň a především jeho význam.

V teoretické části jsem popsala základní pojmy mladiství a delikvence. Dále jsem pokračovala v definici charakteristických rysů a forem kriminality mládeže. Podrobně jsem popsala typické rysy a příčiny kriminality mládeže. Na základě statistických údajů jsem analyzovala typické formy kriminality mládeže včetně sestavení struktury jednotlivých trestných činů. Popsala jsem právní úpravu zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, především důvody a východiska úpravy. V další části kapitoly jsem se zabývala zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, a to jeho popisem dle jednotlivých paragrafů zákona. V teoretické části jsem analyzovala aktuálně trestné přístupy v trestání mládeže a popsala aktuální problematiku týkající se věkové hranice trestní odpovědnosti. Následně jsem popsala základní formy zásahů při trestání mládeže, kde jsem definovala základní pojmy jako jsou ochranná výchova, ústavní výchova a vězení. Po-té jsem navázala na činnosti Probační a mediační služby v procesu trestání mladistvých. Kapitola se zabývala jednotlivými pilíři, na kterých Probační a mediační služba stojí. V poslední teoretické části charakterizují význam prevence a resocializace, včetně rozdělení na jednotlivé druhy prevence a popisu organizace preventivních programů na území České republiky.

V empirické části mé práce jsem se věnovala kvalitativnímu šetření. Pro svoje šetření jsem si vybrala program občanského sdružení Ratolest, kdy jsem nejdříve popsala hlavní cíle, náplň a cílovou skupinu programu. Na základě dat získaných z Magistrátu města Brna jsem popsala závěry z interního hodnocení tohoto programu. Abych si ověřila správnou funkčnost tohoto programu provedla jsem formou řízeného rozhovoru pohovor se sedmi účastníky tohoto programu. Zpracování tohoto šetření směřovalo ke splnění cíle mé diplomové práce, kterým bylo analyzovat vybraný resocializační program a ověřit jeho efektivitu a význam.

V dnešní době je pozitivní, že v České republice fungují a nově vznikají specifické programy, které řeší problematiku týkající se delikventní mládeže. Domnívám se, že preventivní a resocializační programy hledají stále v České republice své místo, ale začínají se stávat nadmíru důležitým opatřením, které může soud uložit mladistvému.

Pevně věřím, že tyto programy budou i nadále fungovat a budou základem při řešení delikvence a kriminality mládeže.

Tímto považuji cíl diplomové práce za splněný.

Resumé

Diplomová práce pojednává o významu prevence a resocializace v trestání mládeže.

Práce obsahuje vymezení základních pojmů, kterými jsou definice pojmu mladiství a delikvence. Obsahuje přehled charakteristik, forem a příčin protiprávního jednání mladistvých. Součástí diplomové práce je analýza statistických údajů kriminality mládeže. V práci je popsána charakteristika právní úpravy č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a zákon o Probační a mediační službě č. 257/2000 Sb. V další kapitole jsou popsány základní formy intervence. Práci uzavírá kapitola zabývající se významem prevence a resocializace trestání mládeže, úroveň preventivních aktivit a způsob organizování prevence kriminality v České republice.

V empirické části se práce zabývá studiem resocializačního programu *Změnit směr*. Rozhovory s klienty PMS a pracovníky občanského sdružení Ratolest. Závěr obsahuje zhodnocení míry efektivity, funkčnosti tohoto programu a začlenění jedince pomocí tohoto programu zpět do společnosti.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá delikvencí a kriminalitou mladistvých, typickými formami a příčinami, významy předcházení a znovuzачlenění mladistvého do společnosti při spáchání trestného činu. Nejdříve se zabývá popisem základních pojmů, charakteristikou a formami kriminality, definicí právních východisek a základních forem zásahů při trestání mládeže. V hlavní části charakterizují význam prevence a resocializace a v poslední části jsem se věnovala kvalitativnímu šetření na jehož výsledcích analyzuji vybraný resocializační program a ověřuji jeho efektivitu a význam.

Anotation

This thesis is dealing with a delikvention and criminality of juvenile, typical forms and reasons of criminality and importance of prevention and resocialization of juvenile to the society on perpetration. In the first part of this thesis is description of the basic concepts, characterization and forms of criminality, definition of legislation and basic forms of impacts on punishment of juvenile. Following main part is focused on prevention and resocialization. In the last part I have prepared analysis of the resocialization programme.

Klíčová slova

Delikvence, Kriminalita, Mladiství, Probace, Mediace, Resocializace, Prevence, Intervence.

Key words

Delinquency, Criminality, Juvenile, Probation, Mediation, Resocialization, Prevention, Intervention.

Seznam použité literatury

Monografické publikace

- [1] ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1.vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN: 80-7251-104-1.
- [2] JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 169 s. ISBN 80-7184-555-8.
- [3] KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. 1.vyd. Praha: Viktoria Publishing, 1995, 114 s. ISBN 80-7187-022-6.
- [4] KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1.vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. 568 s. ISBN 80-7179-813-4.
- [5] KYNCLOVÁ, Z., a kol. *Co je dobré nejen vědět o mediaci a probaci*. Praha: LexisNexis CZ, 2007. 74 s. ISBN 978-80-86920-26-9.
- [6] MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
- [7] MIŠUN, J., a kol. *Společnost a kriminalita mládeže*. Praha: Správa politickovýchovné, vzdělávací, tiskové a propagační činnosti MVČSR a generální ředitelství České státní pojišťovny, 1979. 62 s. bez ISBN.
- [8] NOVOTNÁ, L., KREISELOVÁ J. a kol. *Sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 85 s. ISBN – 80-244-0793-0.

- [9] NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2.vyd. Praha: ASPI, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
- [10] OSMANČIK, O., KARABEC, Z. *Kriminologie a nové dimenze zločinnosti*. In: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, Praha: Codex Bohemia, 1998. 144 s.
- [11] SCHELLEOVÁ, I. a kol., *Právní postavení mladistvých*. 1.vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 250 s. ISBN – 80-86432-82-3.
- [12] VEČEŘA, K., HOLAS, J., a kol., *Sociálně patologické jevy u dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, ISBN 80-86008-74-6.
- [13] VOCILKA, M., *Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež*. 2. vyd. Praha: TECH – MARKET, 1996, 108 s. ISBN 80-902134-5-6.
- [14] ZAPLETAL, J. a kol., *Prevence kriminality*. 3.vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR v Praze, 2008. 108 s. ISBN 978-80-7251-270-6.
- [15] ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. 231 s. ISBN 80-86473-08-2.
- [16] ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. 1.vyd. Praha: Armex Publishing, 2004. 146 s. ISBN 80-86795-05-5.
- [17] ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha: Policejní akademie ČR, 2001. 89 s. ISBN 80-7251-070-3.
- [18] ZÁŠKODNÁ, H. *Sociální deviace dětí a mládeže*. 1.vyd. Ostrava :Ostravská univerzita v Ostravě, 1998. 95 s. ISBN 80-7042-519-9.
- [19] ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publusing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

- [20] *Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2007. 82 s. ISBN 978-80-7251-248-5.

Články seriálových publikací

- [21] ASOCIACE VZDĚLÁVATELŮ V SOCIÁLNÍ PRÁCI. Mediace v trestní justici. *Sociální práce*. 2005, č.4. ISSN: 1213-624.
- [22] Mediace v rámci VTOS, příloha k časopisu Vězeňství 1/2005 ISSN- 1213-9297.
- [23] MINISTERSTVO VNITRA ČR. Metodika přípravy Komplexního součinnostního programu prevence kriminality na místní úrovni doporučená Republikovým výborem pro prevenci kriminality Ministerstva vnitra ČR. 1996.
- [24] MIŘIČKA, A., SCHULZ, O. *O trestním soudnictví nad mládeží*. Československý kompas: Praha, 1932 bez ISBN.
- [25] RADMIL ŠVANCAR. *Učitel'ské noviny*. 2007, ISSN: 0139-5718.

Internetové stránky

- [26] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY REPUBLIKY [online]. 2008, [cit. 2008-11-02]. Dostupné z : < <http://www.portal.justice.cz>>.
- [27] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY [online]. 2009, [cit. 2009-01-16]. Dostupné z : < <http://www.mvcr.cz>>.
- [28] PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR [online]. 2009, [cit. 2009-02-14]. Dostupné z : < <http://www.pmscr.cz>>.

[29] POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY [online]. 2008, [cit. 2008-12-20]. Dostupné z : < <http://www.policie.cz>>.

Ostatní zdroje

[30] Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

[31] Zákon č. 218/2003 Sb o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

[32] Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Seznam schémat

Schéma 1: Vývoj trestné činnosti dětí a mladistvých v ČR od roku 1998 do roku 2007

Schéma 2: Vývoj počtu trestných činů dle jednotlivých druhů.

Schéma 3: Analýza nejčastěji páchaných trestných činů mladistvými za rok 2007

Schéma 4: Schéma organizační struktury Probační a mediační služby

Schéma 5: Schéma prevence kriminality mládeže

Seznam symbolů a zkratek

PMS – Probační a mediační služba

ZSVM – Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Seznam příloh

Příloha č.1 Přepis řízeného rozhovoru s účastníkem programu *Změnit směr*.

Příloha č.1 Přepis řízeného rozhovoru s účastníkem programu *Změnit směr*

1. Jakého jste pohlaví? Jsem kluk

2. Kolik je Vám let?Patnáct,ne?

3. Co Vaše rodina? Jaké jsou vztahy mezi rodiči a sourozenci?

Jo.... Dobrý. *Máte maminku i otce?*.....Jasně, matku, tatku a ségru. *Žijete v domácnosti s oběma rodiči?* Jasan i se ségrou. Ségra mě štve, je děsná. Pořád s něčím otravuje a je to fiflena, kterou táta rozmazluje.

4. Jak trávíte volný čas? Máte nějaké koníčky?Chodím do školy a hraju na písíčku a internetu hry. Je to super....*A co nějaký sport, ten provozuješ?* Jenom ve škole nebo chodím na hokej do Ronda.....na Kometu.

5. Měl/a jste v minulosti již nějaký konflikt se zákonem? ...Jo, už jsem něco ukradl...

6. Jak vnímáte Vámi navštěvovaný program *Změnit směr*?.....Nechtěl jsem tam chodit,byla to otrava, ale pak to bylo dobrý, bylo dobrý, že tam šel i táta..

7. Co se Vám na tomto programu líbilo/nelíbilo?Supr bylo, že umím napsat životopis a mám od tam nový kámoše, hrajem spolu hry. Blbý bylo, že jsme hráli hry na to, jak nám je...atak...no....to bylo děsný...

8. V čem Vám tento program pomohl?Mám od tam dobrý kámoše, super byly ty dny venku, jak jsme byli mimo Brno.

9. Jak hodnotíte spolupráci s pracovníky o.s. *Ratolest* ? ...Vedoucí byli supr.

10. Jakým způsobem jste se dozvěděli o programu *Změnit směr*? ...Řekl mi to ten člověk z probační.

11. Ovlivnili Vás nějakým způsobem spoluúčastníci tohoto programu? ...Kecali jsme o tom s kamošem co tam byl taky a vykládali jsem o tom proč kradem...a tak. Asi to byla blbost krást i on to řekl.

12. Vznikl v průběhu realizace programu nějaký konflikt?

...Žádný nebyl...

13. Vyhovovalo Vám zapojení Vaší rodiny do tohoto programu?

Dobrý celkem bylo, že tam byl i táta, moc spolu doma nemluvíme.

14. Jak hodnotíte jednotlivé prvky realizace programu?

- individuální setkání dobrý
- skupinové setkáváníděs
- výjezdový programsupr

15. Myslíte si, že by tento program měl pokračovat v nadále ?

....Asi jo, dobrý bylo, že ty dva dny stály málo korun.

